

MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI

Anul 189 (XXXIII) — Nr. 986

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Vineri, 15 octombrie 2021

SUMAR

<u>Nr.</u>	<u>Pagina</u>
DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE	
Decizia nr. 589 din 28 septembrie 2021 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte	1–15
★	
Opinie concurentă.....	15–16

DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIA Nr. 589

din 28 septembrie 2021

asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte

Valer Dorneanu — președinte
Cristian Deliorga — judecător
Marian Enache — judecător
Daniel Marius Morar — judecător
Mona-Maria Pivniceru — judecător
Gheorghe Stan — judecător
Livia Doina Stanciu — judecător
Elena-Simina Tănăsescu — judecător
Benke Károly — magistrat-asistent-șef

1. Pe rol se află examinarea cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte, născut din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care a fost inițiată și depusă moțiunea de cenzură,

respectiv din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care moțiunea de cenzură inițiată și depusă contrar Constituției a fost comunicată ulterior Guvernului, cerere formulată de prim-ministrul Guvernului României.

2. Cererea a fost formulată în temeiul art. 146 lit. e) din Constituție și al art. 11 alin. (1) lit. A.e) și art. 34 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a fost înregistrată la Curtea Constituțională cu nr. 7.273 din 8 septembrie 2021 și constituie obiectul Dosarului nr. 2.764E/2021.

3. Președintele Curții Constituționale, în temeiul dispozițiilor art. 216 alin. (1) din Codul de procedură civilă, coroborate cu cele ale art. 14 din Legea nr. 47/1992, declară deschise lucrările ședinței de judecată.

4. La apelul nominal se prezintă, pentru Guvernul României, domnul George Bogdan Ilea, secretar de stat în cadrul Ministerului Justiției, lipsind celelalte părți. Procedura de citare este legal îndeplinită.

5. Magistratul-asistent-șef referă asupra faptului că autoritățile aflate în conflict au comunicat punctele lor de vedere cu privire la conținutul conflictului și la căile de soluționare a acestuia.

6. Președintele Curții Constituționale, în temeiul dispozițiilor art. 216 alin. (2) din Codul de procedură civilă, coroborate cu cele ale art. 14 din Legea nr. 47/1992, acordă cuvântul reprezentantului prim-ministrului.

7. Reprezentantul Guvernului, domnul George Bogdan Ilea, realizează o prezentare a situației de fapt, subliniind că moțiunea de cenzură nu îndeplinește condițiile pentru validă să iniție și că nu a fost comunicată Guvernului. Se arată că acest conflict s-a născut deja și că poartă asupra raporturilor de drept constituțional existente între Parlament și Guvern. Se apreciază că cererea formulată vizează un veritabil conflict juridic de natură constituțională și trebuie examinată ca atare în condițiile art. 146 lit. e) din Constituție. Ea nu vizează aspecte de neconstituționalitate extrinsecă a unei eventuale hotărâri parlamentare prin care este votată moțiunea de cenzură. În caz contrar, dacă s-ar impune verificarea constituționalității unei asemenea hotărâri, s-ar ajunge la situația paradoxală ca o procedură inițiată neconstituțional să producă efecte juridice.

8. Se menționează că semnăturile depuse în sprijinul moțiunii de cenzură se depun în original și nu pot fi completate și nici înlocuite. Or, comunicarea cu întârziere către Guvern a moțiunii de cenzură a permis complinirea diverselor lipsuri ale semnăturilor deja depuse. Se arată că verificarea condițiilor de validitate a semnăturilor nu se poate realiza decât de Birourile permanente reunite. Or, în cazul analizat, această verificare nu a fost realizată. Se concluzionează în sensul că neregularitățile procedurale privind moțiunea de cenzură depusă nu pot fi acoperite ulterior. Ele împiedică dezbateră moțiunii de cenzură și, prin urmare, aceasta trebuie să fie respinsă.

9. Președintele Curții Constituționale, având în vedere dispozițiile art. 394 alin. (1) din Codul de procedură civilă, coroborate cu cele ale art. 14 din Legea nr. 47/1992, declară dezbaterile închise.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

10. Prin Adresa nr. 5/6.174 din 8 septembrie 2021, **prim-ministrul Guvernului a sesizat Curtea Constituțională cu cererea de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte**, născut din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care a fost inițiată și depusă moțiunea de cenzură, respectiv din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care moțiunea de cenzură inițiată și depusă contrar Constituției a fost comunicată ulterior Guvernului.

11. **Prin cererea formulată** se arată că moțiunea de cenzură înregistrată cu nr. 2MC din 3 septembrie 2021 a fost depusă la Cabinetul președintelui Camerei Deputaților și la Cabinetul președintelui Senatului. Ulterior, în zilele de 6 și 7 septembrie 2021, la acest document au fost anexate alte tabele conținând semnături ale parlamentarilor inițiatori ai moțiunii de cenzură. La data de 7 septembrie 2021, președintele Camerei Deputaților a comunicat prim-ministrului moțiunea de cenzură nr. 2MC însoțită atât de tabelele inițiale de semnături, cât și de noile înscrisuri. Totodată, președintele Camerei Deputaților a comunicat și faptul că, din cauza lipsei de cvorum la nivelul Birourilor permanente reunite, nu a putut fi stabilită data ședinței comune consacrate prezentării moțiunii de cenzură comunicate.

12. Referitor la documentele comunicate de președintele Camerei Deputaților se arată că tabelele inițiale de semnături prezintă numeroase aspecte de neregularitate (semnături

fotocopiate/scanate, semnături ce cuprind ștersături/corecturi, suspiciuni privind veridicitatea semnăturilor), iar tabelele ulterioare cuprind un număr de 34 de semnături olografe (11 din adresa grupurilor AUR și 23 din adresa grupurilor USR). Se menționează că motivul pentru care s-a ajuns la depunerea noii liste de semnături (cele 34 de semnături) a fost neîndeplinirea condiției de validitate privind semnăturile inițiatorilor, motiv invocat în cadrul discuțiilor din Birourile permanente reunite. Se concluzionează că în data de 3 septembrie 2021, data inițierii și depunerii moțiunii de cenzură, 34 de semnături nu erau anexate în forma prevăzută de lege pentru a atesta în mod indubitabil voința expresă, individuală și unilaterală a respectivilor parlamentari de a iniția această moțiune de cenzură. Astfel, la data depunerii moțiunii de cenzură, aceasta nu a fost semnată valid decât de 90 de parlamentari, ceea ce reprezintă mai puțin de o pătrime din numărul total al deputaților și senatorilor (117). Prin urmare, completarea documentului cu aceste noi semnături, prin înlocuirea semnăturilor nevalide, este de natură să susțină faptul că Guvernului i-a parvenit un document diferit față de cel depus de inițiatori la data de 3 septembrie 2021.

13. *Cu privire la admisibilitatea prezentei cereri* se arată că prim-ministrul este titular al dreptului de a sesiza Curtea Constituțională și că autoritățile publice aflate în conflict, respectiv Parlamentul și Guvernul, pot fi părți într-un conflict juridic de natură constituțională. În acest sens, se face referire la Decizia nr. 358 din 30 mai 2018, precum și la jurisprudența menționată în cuprinsul acestei decizii.

14. Referitor la noțiunea de conflict juridic de natură constituțională se fac referiri la jurisprudența Curții Constituționale, concluzionându-se, raportat la cauza de față, că o moțiune de cenzură inițiată, depusă și comunicată cu încălcarea art. 113 alin. (2) din Constituție se constituie într-o conduită neconstituțională, neloială și abuzivă față de autoritatea executivă.

15. Situația litigioasă generată are un caracter juridic, întrucât vizează aspecte procedurale de rang constituțional privind inițierea, depunerea și comunicarea moțiunii de cenzură. Nesocotirea condițiilor de validitate necesare pentru inițierea, depunerea și comunicarea unei moțiuni de cenzură are ca efect vicierea etapelor ulterioare: prezentarea, dezbateră și, eventual, adoptarea respectivei moțiuni de cenzură.

16. Situația juridică litigioasă are natură constituțională, având în vedere că moțiunea de cenzură ține de domeniul dreptului constituțional și reprezintă un instrument constituțional de realizare a controlului parlamentar asupra Guvernului. Se precizează că cererea are în vedere interpretarea art. 113 alin. (2) din Constituție prin raportare la actele și faptele realizate de Parlament, care, dacă vor fi considerate contrare normelor constituționale, înseamnă că au generat un blocaj constituțional din perspectiva deplinei și bune desfășurări a activității Guvernului.

17. Se arată că cererea este admisibilă, întrucât este singurul mecanism prin care Guvernul poate investi Curtea Constituțională cu verificarea aspectelor de neregularitate ale moțiunii de cenzură depuse. Se arată că atacarea eventualei hotărâri de adoptare a moțiunii de cenzură este o cale de atac ineficientă din perspectiva Guvernului, întrucât prim-ministrul nu deține calitatea de titular al dreptului de sesizare a Curții în această din urmă ipoteză.

18. Se arată că argumentele cuprinse în Decizia nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010 referitoare la interdicția împiedicării prezentării și refuzului de a dezbate o moțiune de cenzură au privit o altă situație juridică, și anume angajarea răspunderii Guvernului, astfel că situația de față, în care s-a depus o moțiune de cenzură neprovocată, este una diferită de cea analizată în precedent. În cauza de față, premisa esențială care face imposibile împiedicarea prezentării și refuzul de a dezbate o moțiune de cenzură este însăși constituționalitatea inițierii, depunerii și comunicării moțiunii de cenzură. Rezultă că cele arătate în decizia anterioară sunt valabile numai dacă s-au constatat valabilitatea semnăturilor inițiatorilor și întrunirea numărului minim de semnatori cerut de Constituție. În caz contrar o moțiune de cenzură nu își poate urma parcursul

parlamentar, aceasta neputându-se constitui, prin voința politică a majorității parlamentare, într-un act producător de efecte juridice al Parlamentului. Se subliniază că prin nerespectarea art. 113 alin. (2) din Constituție ar fi afectat principiul separației puterilor în stat.

19. Cu privire la fondul prezentei cereri se arată că manifestarea de voință a unui parlamentar de a iniția o moțiune de cenzură trebuie să fie neviciată și exprimată în forma prevăzută de lege. Exprimarea manifestării de voință individuale în forma prevăzută de lege atestă că moțiunea de cenzură este însușită de persoana semnatară, iar aceasta își poate asuma răspunderea pentru conținutul documentului prin intermediul unei semnături valide, respectiv poate să decline răspunderea pentru conținutul documentului în cazul unei semnături nevalide. Semnătura atestă că documentul semnat — în conținutul lui — nu mai poate fi modificat ulterior semnării sale. Se arată că semnarea unei moțiuni de cenzură se realizează fie olograf, fie electronic, prin semnătură electronică, dar exclusiv la momentul depunerii acesteia. Orice altă modalitate de exprimare a manifestării de voință a unui parlamentar — fax, scanare, fotocopiere —, nefiind realizată în forma prevăzută de regulamentele parlamentare, nu poate fi considerată ca fiind făcută în forma cerută de lege. Întrucât etapa inițierii moțiunii de cenzură este una cu executare dintr-o dată, la momentul depunerii nu este posibilă complinirea condiției de validitate a unui asemenea act juridic prin completarea numărului de semnături sau înlocuirea semnăturilor după data/momentul depunerii moțiunii de cenzură.

20. Rezultă că textul moțiunii de cenzură face corp comun cu listele de semnături care atestă manifestarea de voință expresă, individuală și unilaterală de însușire a respectivului text. Îndeplinirea condiției de validitate cu privire la numărul minim de parlamentari necesar pentru inițierea unei moțiuni de cenzură nu se poate stabili decât prin raportare la momentul depunerii moțiunii, iar nu prin raportare la un moment ulterior, nedefinit în timp. Dacă s-ar accepta că o moțiune de cenzură se poate depune cu încălcarea condiției numărului minim de semnături sau a validității acestora, ar însemna că rațiunea pentru care a fost instituită această condiție de rang constituțional nu își mai găsește aplicarea. Depunerea unei moțiuni de cenzură cu un număr insuficient de semnături în speranța complinirii ulterioare a acestora reprezintă o fraudă la Constituție și o golire de conținut a prevederilor art. 113 alin. (2) din Constituție. S-ar accepta posibilitatea inițierii unor moțiuni de cenzură șicanatorii, utilizate cu scopul de a pune presiune pe Guvern în vederea adoptării unei anumite conduite ori a renunțării la o anumită conduită.

21. Se arată că, deși nu există un text regulamentar expres, din interpretarea sistematică a prevederilor regulamentare rezultă că verificarea condițiilor de validitate atât cu privire la numărul minim de parlamentari, cât și cu privire la semnăturile acestora pentru inițierea unei moțiuni de cenzură nu se poate realiza decât de Birourile permanente reunite, în scopul pregătirii și asigurării desfășurării în bune condiții a lucrărilor ședințelor comune. Or, o asemenea verificare nu a avut loc cu privire la semnăturile depuse, toate tabelele cuprinzând aceste semnături fiind trimise *in corpore* Guvernului.

22. Se mai susține că, potrivit Constituției și Regulamentului activităților comune ale Camerei Deputaților și Senatului, moțiunea de cenzură se comunică Guvernului la data depunerii acesteia. Parlamentul atenționează, astfel, Guvernul că există o moțiune de cenzură depusă, pentru ca acesta din urmă să își reconsidere comportamentul instituțional în fața unui pericol de pierdere a mandatului. Comunicarea moțiunii de cenzură Guvernului în ziua în care a fost depusă este o condiție constituțională care nu poate fi încălcată și, dacă a fost încălcată, nu poate fi acoperită ulterior. Faptul că Birourile permanente reunite nu s-au putut întruni 4 zile la rând din lipsă de cvorum relevă o chestiune internă a celor două Camere, care nu reflectă raporturile constituționale din Parlament și Guvern. În schimb, comunicarea moțiunii de cenzură este o activitate de rang constituțional, care trebuie respectată în spiritul și litera sa,

ceea ce nu s-a întâmplat în cauză, din moment ce moțiunea de cenzură a fost depusă în data de 3 septembrie 2021 și comunicată la 7 septembrie 2021. Se susține că rațiunea pentru care legiuitorul constituant a stabilit că moțiunea de cenzură se comunică în ziua depunerii a fost aceea de a nu permite complinirea lipsurilor cererii introductive. Or, în cauză, comunicarea moțiunii de cenzură cu depășirea termenului a permis exact completarea numărului minim de semnături, iar o asemenea conduită plasează Parlamentul în afara cadrului constituțional.

23. În final, se subliniază că Parlamentul, prin președintele Camerei Deputaților, cu încălcarea Constituției și a prevederilor regulamentare, a comunicat o moțiune de cenzură inițiată și depusă cu nerespectarea condițiilor constituționale privind numărul minim de semnături valide care să reflecte manifestarea de voință a unei pătrimi din numărul parlamentarilor la data inițierii respectivei moțiuni de cenzură. De asemenea, Parlamentul, prin președintele Camerei Deputaților, a încălcat dispozițiile constituționale cu privire la obligația comunicării moțiunii de cenzură către Guvern în aceeași zi cu depunerea acesteia, în speță în data de 3 septembrie 2021. Se solicită, astfel, Curții Constituționale să constate situația anterferită și se menționează că depășirea prezentului conflict poate fi realizată numai prin sancționarea Parlamentului, care și-a realizat în mod abuziv competența prevăzută de art. 113 alin. (2) din Constituție.

24. În temeiul art. 35 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 au fost solicitate punctele de vedere ale președinților Camerei Deputaților și Senatului, precum și al Guvernului asupra conținutului conflictului și a eventualelor căi de soluționare a acestuia.

25. La dosarul cauzei au fost depuse câte două puncte de vedere generate la nivelul Camerei Deputaților și al Senatului, și anume punctul de vedere al președintelui Camerei Deputaților/Senatului și cel al Biroului permanent al Camerei Deputaților/Senatului.

26. **Președintele Camerei Deputaților** solicită respingerea cererii formulate, întrucât nu există niciun conflict juridic de natură constituțională între Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte.

27. Astfel, se arată că cererea formulată este inadmisibilă, întrucât Parlamentul și Guvernul nu se află într-o stare de conflict instituțional în sensul art. 146 lit. e) din Constituție. Mai mult, Parlamentul a acționat cu bună-credință și în spiritul principiului loialității constituționale, dând eficiență prevederilor constituționale și regulamentare, în ciuda impedimentelor obiective intervenite. Inadmisibilitatea cererii este susținută și de natura obiectului criticii de neconstituționalitate, care vizează procedura de adoptare a unei moțiuni de cenzură, ceea ce reprezintă, conform jurisprudenței Curții Constituționale, obiectul unei alte atribuțiuni ale sale, și anume acela al controlului de constituționalitate a hotărârilor parlamentare, din moment ce moțiunea de cenzură este o hotărâre a Parlamentului. În acest sens, se menționează Decizia Curții Constituționale nr. 533 din 12 iulie 2017, precum și un aviz al Comisiei de la Veneția, care a privit, printre altele, înțelesul noțiunii de „conflict juridic de natură constituțională”.

28. Cu privire la obiectul cererii astfel cum a fost formulat se arată că nici Constituția, nici regulamentele parlamentare nu conțin nicio prevedere, nicio condiție de validitate în privința formei de prezentare sau a conținutului unei moțiuni de cenzură. Conform practicii parlamentare, deputații și senatorii își exercită competența de a iniția propuneri legislative, proiecte de hotărâri și moțiuni, semnându-le, de regulă, în cadrul unei liste constituite special în acest sens, competență care implică și prerogativa deputaților și senatorilor de a renunța la sprijinul acordat unui demers parlamentar, caz în care retragerea semnăturii inițial acordate se anunță în plenul Camerei din care fac parte sau al Parlamentului, după caz. Acest mecanism este singurul mijloc parlamentar prin care sprijinul acordat unui anumit demers se poate regulariza, întrucât acesta este expresia liberei exercitări a mandatului reprezentativ cu care deputații și senatorii sunt

investiți, niciun alt subiect de drept neavând capacitatea de a cenzura, contesta sau controla exercitarea mandatului parlamentar. Or, în cazul de față, niciun parlamentar nu și-a contestat semnătura prezentată în sprijinul moțiunii de cenzură deposedate și nici nu și-a retras semnătura, deși aceștia au avut oportunitatea de a anunța plenul reunit cu ocazia ședinței în cadrul căreia a fost citită moțiunea de cenzură. Mai mult, inițiatorii moțiunii de cenzură și-au reconfirmat sprijinul acordat acestui demers parlamentar, depunând în original semnăturile comunicate anterior prin mijloace electronice. Prin urmare, susținerile din sesizarea formulată cu privire la obligația Birourilor permanente reunite de a efectua verificări cu privire la validitatea semnăturilor acordate sunt contrare realității normative.

29. Se mai arată că autorul sesizării nu se referă la Parlament ca parte a conflictului juridic de natură constituțională, ci la demersul procedural al semnatarilor moțiunii de cenzură și la modalitatea în care aceștia și-au exercitat dreptul anterferit.

30. Se concluzionează în sensul că solicitarea autorului sesizării de a se verifica îndeplinirea condițiilor de constituționalitate extrinsecă asociate instituției juridice a moțiunii de cenzură, act eminate politic al deputaților și senatorilor, nu se circumscrie în sfera conflictului juridic de natură constituțională, ci în realitate reprezintă o critică de neconstituționalitate extrinsecă în ceea ce privește inițierea și depunerea moțiunii de cenzură.

31. Cu privire la faptul că moțiunea de cenzură depusă nu a fost comunicată la data depunerii sale, se amintește principiul cooperării loiale între autoritățile publice, cu referire la Decizia Curții Constituționale nr. 611 din 3 octombrie 2017, paragraful 107, subliniindu-se faptul că practicile constituționale trebuie să aibă drept deziderat buna funcționare a instituțiilor statului. Se arată că, din perspectiva practicii procedurale parlamentare desfășurate în ipoteza moțiunilor de cenzură, de regulă, Birourile permanente reunite ale celor două Camere se întrunesc în ședință comună la data depunerii moțiunii, stabilesc momentul prezentării, respectiv pe cel al dezbaterii sale, care urmează să aibă loc în plenul reunit, iar președintele Camerei Deputaților aduce la cunoștința Guvernului atât moțiunea de cenzură, cât și reperatele temporale stabilite. Astfel, Guvernului îi sunt puse la dispoziție încă din fază incipientă elementele esențiale de care trebuie să țină seama pentru apărarea pe care urmează să o conceapă în fața pericolului de pierdere a mandatului.

32. Se arată că Birourile permanente reunite, deși legal convocate, pentru datele de 3, 4, 6 și 7 septembrie 2021, nu și-au putut desfășura lucrările din cauza lipsei de cvorum. A existat, așadar, un blocaj intrainstituțional la nivelul Parlamentului în legătură cu stabilirea calendarului pentru prezentarea, dezbaterea și votarea moțiunii de cenzură. Pentru a evita un ulterior potențial blocaj în derularea procedurii referitoare la dezbaterea moțiunii de cenzură, în temeiul art. 113 alin. (2) din Constituție și al art. 94 din Regulamentul activităților comune ale Camerei Deputaților și Senatului, președintele Camerei Deputaților a comunicat Guvernului moțiunea de cenzură și a stabilit, împreună cu președintele Senatului, în conformitate cu dispozițiile art. 14 alin. (1) din același act normativ, data prezentării moțiunii de cenzură în plenul Parlamentului. Conduita instituțională astfel manifestată de președintele Camerei Deputaților este în deplin acord cu jurisprudența forului constituțional, prin prisma deciziilor Curții Constituționale nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010 și nr. 609 din 14 septembrie 2020.

33. Se apreciază că acțiunile președintelui Camerei Deputaților desfășurate la nivel instituțional valorizează ordinea normativă constituțională, în sensul considerațiilor care fundamentează Decizia Curții Constituționale nr. 611 din 3 octombrie 2017, armonizând practica parlamentară, a cărei aplicare în speța dedusă controlului de constituționalitate nu a dovedit eficiență și predictibilitate, cu soluții care să surmonteze eventualele blocaje instituționale. Comunicarea moțiunii de cenzură către Guvern și emiterea informării cu privire la convocarea plenului reunit pentru data de 9 septembrie 2021 în

vederea prezentării moțiunii de cenzură, ca reper esențial pentru dezbaterea sa, reprezintă activități concrete prin care ordinea constituțională în derularea procedurii parlamentare speciale a retragerii încrederii acordate Guvernului a fost reafirmată ca fiind primordială, în special în contextul lipsei cvorumului legal de lucru pentru ședințele comune ale Birourilor permanente ale Camerei Deputaților și Senatului având ca obiect stabilirea calendarului prezentării și dezbaterii moțiunii de cenzură.

34. Se mai susține că președintele Camerei Deputaților nu a putut da eficiență prevederilor regulamentare referitoare la comunicarea moțiunii de cenzură până nu a acționat în mod loial și pe plan intrainstituțional, epuizând toate resorturile în demersul de a desfășura o ședință a Birourilor permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului. Totodată, trebuie avut în vedere și faptul că președintele Camerei Deputaților a primit moțiunea de cenzură la un moment în care autoritatea destinată, respectiv Guvernul României, nu mai putea primi comunicarea acestuia pe căile oficiale întrucât se afla în afara programului său de lucru, astfel încât eventualul demers de comunicare s-ar fi lovit de acel moment de imposibilitatea finalizării sale. Același argument este valabil și pentru zilele imediat următoare depunerii moțiunii de cenzură, acestea fiind zile nelucrătoare, în cadrul cărora comunicarea președintelui Camerei Deputaților nu și-ar fi putut atinge obiectivul scontat.

35. În ziua lucrătoare imediat următoare celei de depunere a moțiunii de cenzură la Cancelaria Președintelui Camerei Deputaților s-au depus în original semnăturile de susținere a acesteia ce au fost depuse inițial prin mijloace electronice, conform practicii parlamentare actuale determinate de contextul pandemic. Această acțiune a inițiatorilor moțiunii de cenzură a reprezentat expresia intenției lor de a-și reafirma sprijinul pentru acest demers și nu a putut rămâne fără un răspuns procedural din partea președintelui Camerei Deputaților. Acesta a acționat în mod loial încercând prezentarea moțiunii de cenzură împreună cu acele semnături depuse și în original, spre reiterarea celor depuse electronic, în cadrul Birourilor permanente reunite ale Camerei Deputaților și Senatului, fiind convocată o nouă ședință. Ca urmare a eșurii și a acestei încercări de prezentare a moțiunii de cenzură din cauza lipsei de cvorum, președintele a evitat intervenirea unui blocaj în cadrul procedurii de control parlamentar asupra Guvernului prin intermediul moțiunii de cenzură și, în consecință, a acționat în spiritul principiului loialității constituționale, comunicând Guvernului moțiunea de cenzură, dând astfel eficiență obiectivului urmărit de legiuitorul constituant, respectiv informarea executivului în vederea pregătirii unei apărări și evitarea adoptării prin surprindere a unei moțiuni de cenzură. Pentru a putea fi considerată ca semnificativă din perspectiva existenței unui conflict juridic de natură constituțională, comunicarea moțiunii de cenzură realizată de președintele Camerei Deputaților ulterioară momentului depunerii ar fi trebuit să genereze neajunsuri ori chiar să provoace prejudicii Guvernului, afectând astfel echilibrul dintre cele două puteri ale statului.

36. Se mai arată că autorul sesizării nu descrie o relație de cauzalitate între actele, faptele, acțiunile sau inacțiunile care ar fi fost în competența președintelui Camerei Deputaților și la care acesta ar fi recurs sau de la care s-ar fi abținut, după caz, și afectarea drepturilor ori competențelor constituționale ale autorității executive, cu consecința împiedicării funcționării normale a acesteia și/sau a declanșării blocajului instituțional. Se arată că nu poate fi reținută în sarcina președintelui Camerei Deputaților nicio poziționare expresă sau implicită care să determine tergiversarea ori blocarea dezbaterii moțiunii de cenzură, împrejurare care ar fi reprezentat cu adevărat o încălcare evidentă a relațiilor instituționale de rang constituțional. Dimpotrivă, deciziile sale au contribuit în mare măsură la evitarea unor situații care ar fi putut antama un conflict juridic constituțional. De asemenea, nu poate fi reținută nici arogarea de către Parlamentul României, prin președintele Camerei Deputaților, a unor competențe care nu îi aparțin și nici

încălcarea de către acesta a competențelor în materie care ar aparține Guvernului.

37. **Biroul permanent al Camerei Deputaților** apreciază că cererea este întemeiată. Motiunea de cenzură este un instrument de exercitare a controlului parlamentar asupra activității executivului. Parlamentul este singura autoritate publică în fața căreia Guvernul răspunde politic, iar sancțiunea corespunzătoare acestei răspunderi politice o reprezintă demiterea Guvernului ca urmare a retragerii încrederii acordate prin votul de investitură al Parlamentului, potrivit procedurii descrise la art. 113 alin. (1) din Constituție. Având în vedere efectele juridice constituționale pe care le produce adoptarea unei moțiuni de cenzură (demiterea Guvernului, forma cea mai gravă de sancțiune care poate fi aplicată acestuia), legiuitorul constituant a stabilit în cuprinsul art. 113 din Constituție o serie de condiții de validitate care privesc etapele principale ale unei moțiuni de cenzură: inițierea, depunerea, comunicarea, prezentarea, dezbaterea și votarea.

38. Astfel, se arată că moțiunile de cenzură nu pot fi inițiate decât de cel puțin o pătrime din numărul total al deputaților și senatorilor [art. 113 alin. (2) din Constituție]. Numărul minim de parlamentari inițiatori ai moțiunii de cenzură este expresia seriozității în plan politic a unui astfel de demers prin raportare la efectele juridice ale unei moțiuni de cenzură adoptate și este o garanție a principiului stabilității guvernamentale. În această etapă, moțiunea de cenzură este exclusiv un demers politic, de coagulare a unei manifestări de voință politică în sensul demarării procedurii controlului parlamentar prin moțiune de cenzură. În această etapă se identifică parlamentarii care își vor exprima în mod direct și îndubitabil voința politică de a demara procedura moțiunii de cenzură. În această etapă se formalizează textul moțiunii (act eminent politic) și se exprimă în mod neechivoc, prin semnătura senatorilor și deputaților, voința de a demara etapa următoare din procedura controlului parlamentar prin moțiune de cenzură.

39. Depunerea moțiunii de cenzură echivalează cu înregistrarea oficială la Biroul permanent al fiecărei Camere a textului moțiunii însoțit de semnăturile parlamentarilor. Depunerea moțiunii de cenzură este o etapă crucială în procedura controlului parlamentar prin moțiune de cenzură, întrucât marchează momentul în care moțiunea de cenzură ca act politic se transformă în moțiune de cenzură ca act juridic, de care Constituția și Regulamentul activităților comune ale celor două Camere leagă producerea unor efecte juridice în plan procedural.

40. Comunicarea moțiunii de cenzură către Guvern este etapa imediat următoare depunerii/înregistrării oficiale a acesteia. Aceasta este o obligație constituțională pentru Parlament, care rezultă din art. 113 alin. (2) din Legea fundamentală. Textul constituțional este imperativ cu privire la obligația comunicării moțiunii de cenzură în aceeași zi în care a fost depusă. Această etapă este necesară pentru că, din momentul depunerii moțiunii de cenzură, Guvernul trebuie să ia cunoștință de faptul că în Parlament s-a constituit în mod oficial o voință expresă care reclamă demiterea Guvernului. Comunicarea moțiunii în aceeași zi cu depunerea acesteia este o condiție prevăzută atât la nivel constituțional, cât și în Regulament și are ca scop atenționarea Guvernului de către Parlament cu privire la inițierea unei moțiuni de cenzură, pentru ca executivul să poată lua cunoștință de conținutul moțiunii.

41. Prezentarea în Birourile permanente nu este prevăzută de Constituție, ci de Regulament.

42. Prezentarea moțiunii de cenzură în Plenul reunit al celor două Camere este prevăzută în Constituție și detaliată în Regulament. Conform art. 94 alin. (1) teza a doua din Regulament, moțiunea de cenzură se prezintă în ședința comună a celor două Camere în cel mult 5 zile de la data depunerii.

43. Conform Constituției, moțiunea de cenzură se dezbate după 3 zile de la data când a fost prezentată în ședința comună a celor două Camere. Prin urmare, dezbaterea și adoptarea moțiunii de cenzură au loc doar în ședința comună a celor două

Camere ale Parlamentului, cerință ce respectă simetria juridică cu votul de investitură al Guvernului și reflectă raportul de încredere care trebuie să existe între Parlament și Guvern.

44. Cu privire la cererea autorului de constatare a conflictului juridic de natură constituțională născut din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care a fost inițiată și depusă moțiunea de cenzură, se reiterează motivele invocate în cererea de sesizare a Curții Constituționale. Se mai subliniază că verificarea autenticității semnăturilor inițiatorilor este la fel de importantă pentru determinarea numărului minim de semnături pentru inițierea unei moțiuni de cenzură. Dacă semnătura unui inițiator nu îndeplinește condițiile de formă ale unei semnături olografe prin raportare la cerințele stabilite prin art. 268 alin. (1) din Codul de procedură civilă, în consecință, acea semnătură neconformă nu poate fi luată în calcul la stabilirea numărului minim de semnături pentru inițierea moțiunii. De asemenea, verificarea numărului și titularului semnăturii este importantă și din perspectiva verificării unei alte condiții constituționale de validitate care prevede limitarea numărului de moțiuni de cenzură care pot fi inițiate de parlamentari. Astfel, dacă moțiunea de cenzură ar fi respinsă, deputații/senatorii care au semnat-o nu mai pot iniția o altă moțiune în aceeași sesiune parlamentară. Astfel, cerința întrunirii numărului legal de semnături de susținere a depunerii moțiunii de cenzură prevăzută de Constituție este o condiție de fond a promovării însăși a moțiunii de cenzură. Nerespectarea de către inițiatori a acestei condiții și promovarea unei moțiuni de cenzură de un număr insuficient de parlamentari reprezintă o iregularitate procedurală care contravine Constituției și duce la invalidarea acestui demers parlamentar. În acest caz, continuarea de către Parlament a procedurii cu privire la o moțiune de cenzură care nu întrunește condițiile de validitate stabilite de Constituție plasează această autoritate publică într-un conflict juridic de natură constituțională cu Guvernul.

45. Cu privire la cererea autorului de constatare a conflictului juridic de natură constituțională născut din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care moțiunea de cenzură inițiată și depusă contrar Constituției a fost comunicată ulterior Guvernului, se reiterează motivele invocate în cererea de sesizare a Curții Constituționale. Se mai subliniază faptul că nu există o echivalență între depunerea moțiunii de cenzură și prezentarea acesteia în Birourile permanente ale celor două Camere. Se mai arată că Parlamentul, prin președintele Camerei Deputaților, a condiționat în mod neloial și neconstituțional comunicarea moțiunii de cenzură Guvernului de o etapă prevăzută de Regulament, și anume de prezentarea acesteia în cadrul Birourilor permanente ale celor două Camere, și a încălcat astfel obligația constituțională prevăzută de art. 113 alin. (2) care impune comunicarea moțiunii Guvernului în chiar ziua depunerii acesteia. Această conduită a Parlamentului neconformă cu Constituția a generat conflictul juridic de natură constituțională.

46. **Președintele Senatului** apreciază că cererea formulată este inadmisibilă și solicită respingerea acesteia. Se arată că, în cererea sa, prim-ministrul nu se referă, în realitate, la instituția Parlamentului, ca parte a unui pretins conflict juridic de natură constituțională, ci la demersul procedural al unui număr consistent de deputați și senatori care au inițiat, împotriva Guvernului pe care îl conduce, o moțiune de cenzură, ca forma cea mai gravă a controlului parlamentar. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională s-a pronunțat deja în sensul că moțiunea de cenzură se constituie într-un adevărat instrument de natură constituțională pus la îndemâna Parlamentului în vederea realizării controlului parlamentar asupra activității Guvernului (Decizia nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010).

47. Cererea prim-ministrului, adresată Curții Constituționale, chiar dacă este exprimată într-o modalitate instituțională și aparent constituțională, este îndreptată în realitate împotriva inițiatorilor moțiunii de cenzură, ca atare. Viciul de neconstituționalitate extrinsecă enunțat de semnatarul cererii, în motivarea acesteia, privește o procedură regulamentară nefinalizată încă, într-un act producător de efecte juridice pe

seama Guvernului. Or, Curtea Constituțională se pronunță tocmai asupra unor astfel de acte. Obiectul conflictului la care se referă prim-ministrul în cererea sa adresată Curții Constituționale este eminamente politic, ceea ce excedează competenței Curții Constituționale. Conflictul invocat opune Guvernul, pe de o parte, și deputații și senatorii semnatori ai moțiunii de cenzură, pe de altă parte. Se arată că între aceștia nu există raporturi constituționale de tipul celor care există între Guvern și Parlament. Astfel de raporturi ar putea să apară doar în momentul finalizării votului asupra moțiunii, cu consecința demiterii Guvernului, sau, după caz, a menținerii acestuia. Nimeni nu poate afirma că înregistrarea și comunicarea moțiunii de cenzură ar fi produs un efect direct asupra Guvernului, care să antreneze și responsabilitatea Parlamentului.

48. Pentru a fi, ipotetic, un act producător de conflicte juridice de natură constituțională, actul respectiv ar trebui să fie asumat, ca act de putere publică, de una dintre autoritățile prevăzute în titlul III din Constituție și să exprime voința sa juridică. Această cerință de fond nu este îndeplinită de actele pregătitoare ale dezbaterii moțiunii de cenzură (depunerea și transmiterea acesteia).

49. Textele constituționale invocate de prim-ministru ca generatoare ale situației conflictuale pe care o deduce judecății Curții Constituționale nu au nicio relevanță și, prin urmare, nu conduc la o evaluare a conținutului pretinsului conflict juridic de natură constituțională. Mai mult chiar, nici normele regulamentare din care ar deriva pretinsul conflict juridic de natură constituțională nu au vocația să genereze un astfel de conflict. Acestea reglementează două categorii de raporturi constituționale și regulamentare de natură procedurală: un raport între deputații și senatorii semnatori ai moțiunii de cenzură și structurile de conducere ale Camerei Deputaților și Senatului, adică Birourile permanente ale acestor Camere legislative. Birourile permanente se vor asigura prin numărarea semnăturilor celor care susțin moțiunea de cenzură că aceasta îndeplinește condițiile pentru a fi înregistrată și depusă în vederea prezentării ei, în temeiul art. 92 alin. (1) teza întâi din Regulamentul activităților comune ale Camerei Deputaților și Senatului. A doua categorie de raporturi constituționale și procedurale are ca părți deputații și senatorii semnatori ai moțiunii, pe de o parte, și Camerele legislative reunite în ședință comună, în calitate de structuri deliberative ale Parlamentului, pe de altă parte. Cele două Camere ale Parlamentului reunite ca for comun de control parlamentar asupra activității de ansamblu a Guvernului și a fiecărui ministru în parte au, în momentul înregistrării moțiunii de cenzură și al prezentării sale [în temeiul art. 92 alin. (1) teza a doua din același regulament al ședințelor comune ale Camerelor Parlamentului], un rol pasiv de înregistrare și, respectiv, de prezentare formală a conținutului moțiunii de cenzură și luării sale la cunoștință de către prim-ministru. Ca atare, până la momentul dezbaterii și votării moțiunii de cenzură nu se încalcă niciun text constituțional sau regulamentar. Până la faza dezbaterii moțiunii de cenzură, Guvernul nu intră în raporturi juridice propriu-zise cu Parlamentul. Prin urmare, nu se produce niciun blocaj instituțional în dauna activității Guvernului sau a vreunui ministru.

50. Se consideră că nu intră în sfera conflictului juridic de natură constituțională controlul constituționalității procedurii premergătoare dezbaterii și adoptării unei moțiuni de cenzură. În cererea transmisă Curții Constituționale, prim-ministrul a formulat o critică de neconstituționalitate extrinsecă în privința procedurii de inițiere, depunere și comunicare a moțiunii de cenzură. Or, criticile formulate sunt unele de neconstituționalitate extrinsecă ale unei eventuale hotărâri de adoptare a moțiunii de cenzură, cererea astfel formulată fiind inadmisibilă, deoarece este prematură și nu se poate circumscrie unui conflict juridic de natură constituțională. Or, eventuala adoptare a moțiunii de cenzură se concretizează într-o hotărâre parlamentară, care poate fi supusă controlului de constituționalitate pentru motivele enunțate de către autorul prezentei sesizări, dar în exercitarea unei alte atribuții a Curții, respectiv cea prevăzută în art. 146 lit. l)

din Constituție, atribuție conform căreia jurisdicția constituțională exercită controlul de constituționalitate asupra hotărârilor plenului Camerei Deputaților, hotărârilor plenului Senatului și hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului, și nu în cadrul soluționării unui conflict juridic de natură constituțională, atribuție prevăzută în art. 146 lit. e) din Constituție. Se fac referiri la deciziile Curții Constituționale nr. 609 din 14 septembrie 2020 și nr. 533 din 12 iulie 2017.

51. Se apreciază că, deși autorul sesizării s-a adresat Curții Constituționale cu cererea privind constatarea unui conflict juridic de natură constituțională între Parlament și Guvern, în temeiul dispozițiilor art. 146 lit. e) din Constituție, republicată, din motivarea sesizării reiese că acesta invocă în realitate critici de neconstituționalitate extrinsecă în privința inițierii și depunerii moțiunii de cenzură înregistrate la Cancelaria Președintelui Camerei Deputaților și a Președintelui Senatului cu nr. 2MC în data de 3 septembrie 2021. Rezultă că solicitarea autorului sesizării de a verifica îndeplinirea condițiilor de constituționalitate extrinsecă asociate instituției juridice a moțiunii de cenzură, act eminamente politic al deputaților și senatorilor, nu se circumscrie în sfera conflictului juridic de natură constituțională.

52. Se mai indică faptul că, din punct de vedere procedural, moțiunea de cenzură trebuie inițiată de cel puțin o pătrime din numărul deputaților și senatorilor, se prezintă Birourilor permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului și se comunică Guvernului, pentru ca acesta, cunoscându-i conținutul, să se poată apăra. Moțiunea de cenzură se prezintă în ședința comună a celor două Camere în cel mult 5 zile de la data depunerii.

53. Față de aspectele de ordin procedural sus-menționate se precizează că moțiunea de cenzură intitulată „*Demiterea Guvernului Cîtu, singura șansă a României de a trăi!*” a fost înregistrată împreună cu lista inițiatorilor și semnăturile acestora la data de 3 septembrie 2021 și, întrucât moțiunea nu s-a putut prezenta Birourilor permanente reunite ale Camerei Deputaților și Senatului convocate în datele de 3 și 4 septembrie 2021, din lipsa cvorumului, președinții celor două Camere ale Parlamentului au convocat, din nou, în data de 6 septembrie 2021, Birourile permanente reunite ale Camerei Deputaților și Senatului. În urma repetatelor discuții din cadrul acestor ședințe, președinții celor două Camere ale Parlamentului au convocat Birourile permanente reunite în data de 7 septembrie 2021 și, pentru a se putea depăși acest blocaj intern, generat de pretinsa neconformitate a semnăturilor, au fost depuse, din nou, semnăturile în original ale unor inițiatori și moțiunea a fost comunicată Guvernului, potrivit prevederilor constituționale.

54. Așadar, comunicarea moțiunii către Guvern s-a realizat în intervalul de 5 zile de la înregistrare, în așa fel încât acesta să-și poată exprima poziția față de motivele care fac obiectul moțiunii de cenzură. Data comunicării către Guvern a moțiunii de cenzură este irelevantă și nu afectează membrii Guvernului sau ai Parlamentului, în condițiile în care „moțiunea de cenzură se dezbate după 3 zile de la data când a fost prezentată în ședința comună a celor două Camere”, și nu după împlinirea unui termen care să curgă de la data comunicării către Guvern a moțiunii. Se arată că această procedură prealabilă dezbaterii și adoptării moțiunii nu a produs niciun efect asupra raporturilor dintre Parlament și Guvern și nici nu poate genera un conflict juridic de natură constituțională între aceste două autorități publice.

55. Cele două Camere ale Parlamentului reunite ca for comun de control parlamentar asupra activității de ansamblu a Guvernului și a fiecărui ministru în parte au, în momentul înregistrării moțiunii de cenzură și al prezentării sale [în temeiul art. 94 alin. (1) teza a doua din același regulament al ședințelor comune ale Camerelor Parlamentului], un rol pasiv de înregistrare și, respectiv, de prezentare formală a conținutului moțiunii de cenzură și luării sale la cunoștință de către prim-ministru. Ca atare, până la momentul dezbaterii și votării moțiunii de cenzură nu s-a încălcat niciun text constituțional sau regulamentar. Până la faza dezbaterii moțiunii de cenzură Guvernul nu a intrat în raporturi juridice propriu-zise cu

Parlamentul. Prin urmare, nu s-a putut produce niciun blocaj instituțional în dauna activității Guvernului sau a vreunui ministru (a se vedea în acest sens Decizia Curții Constituționale nr. 609 din 14 septembrie 2020).

56. **Biroul permanent al Senatului** apreciază că cererea formulată de prim-ministru este întemeiată, reluând, în esență, argumentele comunicate de Biroul permanent al Camerei Deputaților.

57. **Guvernul** apreciază că cererea formulată de prim-ministru este întemeiată. Se arată că situația juridică conflictuală invocată de prim-ministru în cererea sa vizează, în esență, raporturi constituționale de control parlamentar dintre Parlament, pe de o parte, și Guvern, pe de altă parte. Această situație juridică conflictuală s-a născut din aplicarea în mod direct și defectuos a textului constituțional de la art. 113 alin. (2). În consecință, această situație juridică conflictuală nu urmează a se naște în viitor printr-o eventuală adoptare a moțiunii de cenzură de către o eventuală majoritate parlamentară, ci s-a născut deja prin declanșarea de către forul legislativ a controlului parlamentar prin moțiune de cenzură asupra Guvernului, ca urmare a depunerii și a comunicării acesteia cu încălcarea prevederilor constituționale.

58. Se susține că există o distincție clară între situațiile juridice conflictuale a căror naștere rezidă în mod direct în textul Constituției și neconstituționalitatea unui act juridic adoptat de Parlament. Astfel, pentru a evita finalizarea sau pentru a îndepărta efectele unor situații juridice conflictuale de rang constituțional între autoritățile publice, născute din aplicarea în mod direct a textelor constituționale, care, prin natura lor, au condus sau pot conduce la blocaje instituționale ca urmare a îndeplinirii sau neîndeplinirii cu încălcarea Constituției a competențelor proprii, Legea fundamentală a prevăzut pentru Curtea Constituțională atribuția expresă de a soluționa conflicte juridice de natură constituțională, în temeiul art. 146 lit. e) din Constituție. Atunci când Curtea Constituțională constată existența unui conflict juridic de natură constituțională, aceasta este chemată să stabilească și soluția de urmat pentru părțile aflate în conflict, totodată ordonând pentru viitor (ca urmare a caracterului general obligatoriu al considerentelor din deciziile Curții) comportamentul loial față de normele constituționale din partea autorității publice care a generat conflictul juridic de natură constituțională.

59. Având în vedere cele expuse mai sus, se consideră că există un conflict în sensul art. 146 lit. e) din Constituție pentru că (i) Parlamentul României, prin președinții celor două Camere, a considerat depusă în mod valid în data de 3 septembrie 2021 moțiunea de cenzură „*Demiterea Guvernului Cîțu, singura șansă a României de a trăi!*” și (ii) Parlamentul României, prin președintele Camerei Deputaților, a comunicat Guvernului României o moțiune de cenzură cu încălcarea dispozițiilor constituționale ale art. 113 alin. (2) teza a doua din Constituție. Aceste fapte se constituie într-o conduită neconstituțională, deopotrivă neloială și abuzivă, față de autoritatea executivă și a generat o situație conflictuală a cărei origine rezultă chiar din textul constituțional.

60. De asemenea, conflictul juridic de natură constituțională invocat de autorul sesizării s-a născut deja și este în curs de desfășurare. Situația juridică conflictuală a fost generată de modul neconstituțional în care Parlamentul a înțeles să declanșeze controlul parlamentar prin moțiune de cenzură, cu consecințe grave asupra bunei desfășurări a activității Guvernului în planul politicii interne și externe a țării, respectiv a bunei funcționări a administrației publice. Într-un stat de drept în care principiul separației puterilor în stat este respectat, controlul parlamentar prin moțiune de cenzură angajează un raport juridic între Parlament (puterea legislativă) și Guvern (puterea executivă), control care trebuie însă subsumat principiului conformității derulării procedurilor parlamentare cu Legea fundamentală.

61. În continuare se arată că situația juridică conflictuală supusă judecării Curții Constituționale are un caracter juridic de natură constituțională. Astfel, situația juridică conflictuală are un

caracter juridic, întrucât vizează aspectele procedurale de rang constituțional privind inițierea, depunerea și comunicarea moțiunii de cenzură. În derularea procedurilor prevăzute de art. 113 din Constituție, Parlamentul, prin reprezentanții săi, a adoptat o conduită neconstituțională, care nesocotește condițiile de validitate pentru inițierea, depunerea și comunicarea unei moțiuni de cenzură, ceea ce are ca efect vicierea etapelor ulterioare ale procedurii moțiunii de cenzură: prezentarea, dezbateră și, eventual, adoptarea respectivei moțiuni de cenzură. Situația juridică litigioasă are natură constituțională având în vedere că instituția constituțională a moțiunii de cenzură ține de domeniul dreptului constituțional și reprezintă un instrument constituțional de realizare a controlului parlamentar asupra activității Guvernului, iar prezenta cerere vizează interpretarea de către Curtea Constituțională a dispozițiilor art. 113 alin. (2) din Constituție prin raportare la actele și faptele realizate de Parlamentul României în cadrul controlului parlamentar, care, dacă se constată a fi contrare normelor constituționale, generează un blocaj constituțional din perspectiva deplinei și bunei desfășurări a activității Guvernului.

62. Se apreciază că, prin raportare la rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției și în considerarea atribuției sale constituționale de a soluționa conflicte juridice de natură constituțională între autoritățile statului, exclusiv cu privire la procedura controlului parlamentar prin moțiune de cenzură, singura soluție constituțională pentru Guvernul în funcție de a înlătura consecințele juridice ale unei moțiuni de cenzură inițiate, depuse și comunicate cu încălcarea Constituției este admiterea unei cereri privind existența unui conflict juridic de natură constituțională.

63. Se consideră că cererea formulată de prim-ministru este admisibilă, întrucât acesta este singurul remediu constituțional pentru salvagardarea principiului supremației Constituției înainte de adoptarea de către Parlament a actului juridic prin care se retrage încrederea în Guvern. Jurisprudența Curții Constituționale recunoaște că o moțiune adoptată de Parlament poate fi contestată la Curtea Constituțională. Însă aceasta ar fi exclusiv o sesizare *ex post*, după adoptarea actului juridic care consemnează voința majorității absolute a parlamentarilor de a retrage încrederea în Guvern, așadar, după producerea efectelor juridice privind demiterea Guvernului. Totodată, această sesizare *ex post* poate fi realizată numai de alte subiecte de sezină, altele decât prim-ministrul în calitate de șef al Guvernului. În consecință, dacă s-ar accepta ca posibil doar un eventual control *ex post* pentru verificarea comportamentului neconstituțional al Parlamentului cu privire la modul în care și-a realizat competența privind inițierea, depunerea, prezentarea, dezbateră și adoptarea unei moțiuni de cenzură, Parlamentul ar putea iniția, comunica, dezbate și adopta cu încălcarea prevederilor constituționale o moțiune de cenzură, fără ca Guvernul să poată să se apere împotriva comportamentului neconstituțional al Parlamentului nici înainte, nici după adoptarea moțiunii de cenzură, aspect care afectează atât principiul supremației Constituției, cât și rolul Curții Constituționale de a garanta supremația Constituției, precum și principiul loialității constituționale în realizarea competențelor și în raporturile dintre autoritățile constituționale.

64. Se consideră că, din acest motiv, instanța de contencios constituțional a fost sesizată cu o nouă situație juridică conflictuală de rang constituțional, asupra căreia nu a mai avut ocazia să se pronunțe în trecut, și că într-un stat de drept nu s-ar putea accepta ca o moțiune de cenzură care este inițiată, depusă și comunicată neconstituțional să devină în mod inevitabil și un act irevocabil, care nu se poate finaliza decât cu supunerea acestuia spre dezbateră și aprobare în Plenul reunit al celor două Camere. Ar însemna să se admită că o încălcare a Constituției ar putea să producă efecte juridice, deși producerea de efecte juridice ar fi putut fi oprită prin admisibilitatea unei acțiuni în fața Curții Constituționale.

65. Se susține că decizia Birourilor permanente reunite din data de 9 septembrie 2021 (ulterior formulării cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională) prin

care s-a hotărât amânarea dezbaterilor și a votului asupra moțiunii de cenzură până când Curtea Constituțională se va pronunța asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională formulate de prim-ministru reprezintă un gest de normalitate instituțională, care dă sens principiului cooperării loiale între autoritățile publice, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție.

66. În concluzie, fără a îngrădi cu nimic dreptul parlamentarilor de a iniția și depune moțiuni de cenzură împotriva Guvernului în conformitate cu propriile opțiuni politice, se consideră că o moțiune de cenzură inițiată, depusă și comunicată cu încălcarea prevederilor constituționale nu poate să își continue în mod obligatoriu parcursul parlamentar, cu riscul de a fi dezbătută și adoptată și, în consecință, de a determina atât un blocaj al activității Guvernului, cât și stabilizarea în ordinea juridică a efectelor unui act născut neconstituțional. O moțiune de cenzură inițiată, depusă și comunicată cu încălcarea Constituției nu se poate constitui prin voința politică ulterioară a majorității parlamentare într-un act al Parlamentului producător de efecte juridice în raporturile constituționale cu Guvernul. Această situație juridică conflictuală de rang constituțional ar afecta însuși principiul separației puterilor în stat, colaborarea loială dintre Parlament și Guvern, având ca efect afectarea gravă a activității Guvernului, ca parte a autorității executive.

67. Din raporturile constituționale existente între Parlament și Guvern rezultă faptul că sancțiunea cea mai severă care intervine în cazul răspunderii politice solide a Guvernului în fața Parlamentului este retragerea încrederii de către Parlament, consecința juridică imediată a sancțiunii retragerii încrederii fiind demiterea Guvernului. Pentru a putea ajunge la sancțiunea retragerii încrederii în Guvern, legiuitorul constituant a stabilit procedura constituțională a moțiunii de cenzură, procedură care trebuie respectată în integralitate.

68. Etapele de rang constituțional ale procedurii moțiunii de cenzură sunt garanții ale principiului stabilității guvernamentale și ale bunei funcționări a statului. Prin aceste etape ale procedurii moțiunii de cenzură legiuitorul constituant s-a asigurat că membrii Parlamentului nu pot să inițieze oricând și oricum moțiuni de cenzură în scop șicanatoriu, doar cu obiectivul de a pune presiune pe Guvern, pe prim-ministru sau pe membrii Guvernului în vederea adoptării unei anumite conduite, a renunțării la o anumită conduită sau chiar a blocării activității Guvernului. În acest sens, trebuie citite și înțelese condițiile de validitate de rang constituțional ale procedurii moțiunii de cenzură: (i) numărul minim de o pătrime din numărul total al deputaților și senatorilor, (ii) comunicarea moțiunii de cenzură către Guvern la data depunerii, (iii) prezentarea moțiunii de cenzură depuse și comunicate Guvernului în ședința comună a celor două Camere, (iv) dezbaterea moțiunii de cenzură după 3 zile de la data prezentării, (v) majoritatea absolută necesară pentru a adopta moțiunea de cenzură și, nu în ultimul rând, (vi) interdicția pentru parlamentarii care au inițiat o moțiune de cenzură respinsă de a mai iniția încă o moțiune de cenzură în aceeași sesiune, cu excepția cazului în care Guvernul își angajează răspunderea.

69. Se subliniază că prim-ministrul nu invocă în cererea adresată Curții Constituționale neregularități care vizează aspectele extrinseci de neconstituționalitate ale unei posibile hotărâri de retragere a încrederii în Guvern sau aspecte care țin de nerespectarea procedurilor parlamentare stabilite prin Regulamentul activităților comune ale celor două Camere. Însă, în esență, invocă faptul că, în raporturile constituționale dintre Parlament și Guvern cu privire la controlul parlamentar prin moțiunea de cenzură, condițiile de validitate prevăzute în mod expres de Constituție cu privire la inițierea, depunerea și comunicarea moțiunii de cenzură nu au fost îndeplinite, aspect care nu poate fi acoperit/corectat/reglat prin derularea obligatorie a celorlalte etape ale procedurii moțiunii de cenzură. Ca atare, situația de drept analizată nu prezintă similarități cu cele avute în vedere de către Curtea Constituțională în deciziile

nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010 și nr. 609 din 14 septembrie 2020.

70. În consecință, se arată că premisa conflictului juridic de natură constituțională este realizarea de către Parlament cu încălcarea Constituției a primelor două etape constituționale: depunerea moțiunii și comunicarea acesteia. Premisa obligativității continuării procedurii așa cum rezultă din jurisprudența Curții Constituționale este aceea că etapele constituționale anterioare ale depunerii și comunicării moțiunii de cenzură s-au derulat în conformitate cu prevederile constituționale, în sensul urmărit de legiuitorul constituant. Însă, dacă aceste două etape procedurale sunt realizate de Parlament cu încălcarea prevederilor constituționale, celelalte etape ale procedurii constituționale privind moțiunea de cenzură nu pot fi continuate.

71. Raportat la necesitatea de a asigura stabilitatea guvernamentală în detrimentul unor reacții politice conjuncturale, se precizează că moțiunea de cenzură depusă în data de 3 septembrie 2021 apare ca fiind semnată *inter alia* de anumiți membri ai partidului politic parlamentar USR, care, la data semnării, încă dețineau calitatea de membri ai Guvernului, sens în care se menționează numele domnilor miniștri Cătălin Drulă, Cristian Ghinea, Claudiu Iulius Gavril Năsui și Ciprian-Sergiu Telean, respectiv al domnului viceprim-ministru Dan Ilie Barna.

72. Se fac referiri și la principiul loialității și solidarității instituționale, care rezultă din litera și spiritul art. 109 alin. (1) teza a doua din Constituție și care impune membrilor Guvernului să se manifeste în spiritul afinității față de activitatea Guvernului atâta vreme cât aceștia sunt membri ai Guvernului. Astfel, în succesiunea logică, miniștrii respectivi au opțiunea ca mai întâi să demisioneze, iar abia după pierderea calității de membri ai Guvernului să participe la inițierea unei moțiuni de cenzură. Din punctul de vedere al interpretării logice a prevederilor constituționale menționate mai sus, nu este admisibilă o eventuală lipsă de loialitate și solidaritate a unor membri ai Parlamentului care sunt în același timp și membri ai Guvernului, în ceea ce privește eventuala inițiativă sau participarea la votarea unei moțiuni simple împotriva unui ministru, coleg de cabinet, respectiv a unei moțiuni de cenzură împotriva cabinetului însuși, deoarece în acest mod s-ar fractura logica prevederilor art. 109 alin. (1) teza a doua, coroborate cu art. 113 alin. (2) și cu art. 1 alin. (4) și (5) din Constituție. Mai mult, o asemenea conduită ar produce inevitabil o încălcare a întregii construcții constituționale a organizării și funcționării puterii executive reprezentate de Guvern în cele expuse în prezenta cerere, precum și o încălcare a principiului separației și echilibrului puterilor în stat.

73. Cu privire la faptul că semnăturile unora dintre inițiatorii moțiunii de cenzură nu au fost depuse în original, se arată că atestarea manifestării de voință a unui parlamentar semnat că dorește să inițieze și să își însușească conținutul unei moțiuni de cenzură se realizează fie prin depunerea semnăturii acestuia în original, fie electronic, prin semnătură electronică, dar exclusiv la momentul depunerii moțiunii de cenzură. Orice altă modalitate de exprimare a manifestării de voință a unui parlamentar — fax, scanare, fotocopiare —, nefiind realizată în forma prevăzută de regulamentele parlamentare, nu poate fi considerată ca fiind făcută în forma cerută de lege. Textul moțiunii de cenzură face corp comun cu listele de semnături care atestă manifestarea de voință expresă, individuală și unilaterală de însușire a respectivului text. Îndeplinirea condiției de validitate cu privire la numărul minim de parlamentari necesar pentru inițierea unei moțiuni de cenzură nu se poate stabili decât prin raportare la momentul depunerii moțiunii, iar nu prin raportare la un moment ulterior, nedefinit în timp. Dacă s-ar accepta că o moțiune de cenzură se poate depune cu încălcarea condiției numărului minim de semnături sau a validității acestora, ar însemna că rațiunea pentru care a fost instituită această condiție de rang constituțional nu își mai găsește aplicarea. Acceptarea ideii că semnăturile nevalide de la data depunerii moțiunii pot fi acoperite la o dată ulterioară prin asumarea acestora sau, și mai

grav, prin trimiterea lor în forma validă ar constitui o atitudine neloială a Parlamentului față de Guvern în sensul că afectează principiul colaborării loiale dintre autoritățile statului prin raportare la principiul asigurării stabilității guvernamentale. Viciul de procedură ar fi atât de grav încât etapele procedurale ulterioare nu ar putea să aibă loc.

74. În consecință, se consideră că instanța de contencios constituțional ar trebui să constate existența unui conflict juridic de natură constituțională între Parlament, pe de o parte, și Guvern, pe de altă parte, rezultat din faptul că procedura de control parlamentar prin moțiune de cenzură a fost inițiată cu încălcarea prevederilor art. 113 alin. (2) teza întâi din Constituție, prin depunerea în data de 3 septembrie 2021 la cele două Camere a unei moțiuni de cenzură care nu îndeplinea condiția constituțională a numărului minim de parlamentari necesar pentru a fi inițiată. Acest aspect rezultă din faptul că 34 de semnături dintr-un total de 124 (117 fiind numărul minim necesar pentru inițierea moțiunii de cenzură) nu respectau condițiile de validitate pentru a atesta voința individuală, neechivocă și unilaterală a parlamentarilor respectivi de a-și asuma în data de 3 septembrie 2021 textul respectivei moțiuni, precum și intenția de a depune moțiunea la data respectivă.

75. Se mai arată că, raportat la speța dedusă judecării Curții Constituționale, verificarea numărului de semnături nu a avut niciodată loc cu privire la cele 124 de semnături depuse în data de 3 septembrie 2021 și nici cu privire la cele 34 de semnături depuse în data de 6 septembrie 2021, care vizau tot moțiunea de cenzură depusă în 3 septembrie 2021. Toate aceste semnături, împreună cu moțiunea de cenzură, au fost comunicate *in corpore* Guvernului de către președintele Camerei Deputaților în data de 7 septembrie 2021.

76. Mai mult, deși verificarea condițiilor de validitate pentru inițierea moțiunii de cenzură nu s-a realizat la momentul depunerii moțiunii de către structurile parlamentare cu atribuții în acest sens, moțiunea de cenzură depusă în 3 septembrie 2021, comunicată în 7 septembrie 2021, a fost citită în Plenul reunit al celor două Camere ale Parlamentului în data de 9 septembrie 2021.

77. În consecință, se consideră că instanța de contencios constituțional ar trebui să constate existența unui conflict juridic de natură constituțională între Parlament, pe de o parte, și Guvern, pe de altă parte, rezultat din faptul că Parlamentul României nu a verificat la momentul depunerii moțiunii de cenzură condițiile de validitate pentru inițierea respectivei moțiuni (veridicitatea semnăturilor, apartenența politică a semnatarilor și, îndeosebi, întrunirea numărului de parlamentari semnatori prevăzut în Constituție), însă a continuat procedura constituțională a moțiunii de cenzură prin prezentarea acesteia în Plenul reunit al celor două Camere ale Parlamentului în absența unei confirmări a validității moțiunii de cenzură la momentul depunerii acesteia în data de 3 septembrie 2021. Continuarea procedurii moțiunii de cenzură în condițiile în care nu a fost validată prin verificare condiția constituțională a numărului minim de parlamentari necesar pentru a depune moțiunea reprezintă un comportament neloial al Parlamentului față de Guvern în raporturile constituționale dintre cele două autorități publice, de natură să afecteze activitatea Guvernului și să conducă chiar la demiterea acestuia.

78. Se mai arată că art. 113 alin. (2) din Constituție instituie o competență legală pentru Parlament prin reprezentanții săi (în speță, președintele Camerei Deputaților) de a comunica moțiunea de cenzură la data depunerii sale la Parlament. Analizând amendamentele depuse în Adunarea Constituantă cu privire la proiectul de Constituție și motivarea Comisiei pentru redactarea proiectului de Constituție în sensul admiterii sau respingerii amendamentelor formulate, se invocă motivarea respingerii amendamentului nr. 798 ce privea procedura moțiunii de cenzură, amendamentul care prevedea că „*Moțiunea de cenzură se dezbate după trei zile de la data când a fost depusă în ședința comună a celor două Camere*”. Astfel, Comisia de redactare a proiectului de Constituție a respins acest amendament, motivând, printre altele, că „Textul alineatului 2

precizează că moțiunea de cenzură se comunică Guvernului la data depunerii, adică la data înregistrării ei la Secretariatul general al Camerei Deputaților sau, după caz, al Senatului, care o comunică Guvernului” [a se vedea Dumitru Ioncică (coord.), *Geneza Constituției României 1991. Lucrările Adunării Constituante*, Ed. R.A. Monitorul Oficial, București, 1998, p. 654].

79. Intenția legiuitorului constituant a fost una neechivocă, în sensul comunicării imediat după înregistrarea la cele două Camere a moțiunii de cenzură, indiferent de rezultatul verificării condițiilor de validitate privind inițierea acesteia. Verificarea condițiilor de validitate cu privire la inițierea moțiunii de cenzură conform art. 113 alin. (2) teza întâi din Constituție prezintă relevanță pentru continuarea etapelor constituționale ulterioare ale procedurii moțiunii de cenzură (citirea, dezbateră și votarea). În schimb, condiția comunicării moțiunii de cenzură la data depunerii, conform art. 113 alin. (2) teza a doua din Constituție, prezintă relevanță din perspectiva raporturilor constituționale dintre Parlament și Guvern, în sensul că depunerea moțiunii de cenzură, indiferent de soarta viitoare a acesteia în cadrul forului legislativ, este o situație de fapt care vizează funcționarea Guvernului și, în consecință, trebuie adusă la cunoștința Guvernului de îndată. Or, așa cum rezultă din situația de fapt, moțiunea de cenzură depusă în data de 3 septembrie 2021 a fost comunicată de președintele Camerei Deputaților abia în data de 7 septembrie 2021, cu încălcarea prevederilor art. 113 alin. (2) teza a doua din Constituție.

80. Comunicarea moțiunii de cenzură în aceeași zi cu depunerea acesteia este o condiție prevăzută atât la nivel constituțional, cât și la nivel regulamentar pentru că vizează raporturile de putere dintre Parlament (unde s-a inițiat o moțiune de cenzură) și Guvern (autoritatea împotriva căreia s-a inițiat moțiunea de cenzură). Prin depunerea moțiunii de cenzură s-a declanșat controlul parlamentar asupra Guvernului. Prin comunicarea moțiunii de cenzură depuse, Parlamentul atenționează încă dintr-o fază incipientă Guvernul că există o moțiune de cenzură îndreptată împotriva sa, pentru ca acesta din urmă să își reconsidere comportamentul instituțional în fața unui pericol de pierdere a mandatului.

81. Comportamentul neconstituțional și neloial al Parlamentului, prin președintele Camerei Deputaților, nu poate fi justificat prin argumentul că Birourile permanente ale celor două Camere nu s-au putut întruni din lipsă de cvorum în ședințele convocate în datele de 3, 4, 6 și 7 septembrie 2021. Aspectele legate de modul de funcționare și de organizare a celor două Camere vizează exclusiv o activitate internă, care nu reflectă raporturile constituționale dintre Parlament și Guvern. În schimb, comunicarea moțiunii de cenzură inițiate și depuse de parlamentari este o activitate de rang constituțional, care trebuie respectată în spiritul și litera sa, ceea ce nu s-a întâmplat în speța dedusă judecării Curții Constituționale.

82. Se apreciază că rațiunea pentru care legiuitorul constituant a instituit acest moment temporal al comunicării a fost tocmai aceea de a nu se permite complinirea lipsurilor cererii introductive. Or, în speța dedusă judecării, comunicarea către Guvern a moțiunii de cenzură depuse în data de 3 septembrie 2021 peste termenul constituțional a permis inițiatorilor înlocuirea semnăturilor neregulat depuse și completarea în acest mod a numărului minim de semnatori cerut de Legea fundamentală. Această conduită abuzivă în exercitarea unei competențe constituționale plasează Parlamentul în afara cadrului constituțional.

83. În concluzie, prin raportare la situația de fapt, se solicită Curții Constituționale să constate existența unei situații juridice conflictuale de rang constituțional care s-a născut din încălcarea de către Parlament a dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care a fost inițiată și depusă moțiunea de cenzură (nerespectarea condiției numărului minim de parlamentari necesar pentru a iniția o moțiune și lipsa verificării condițiilor de validitate necesare pentru inițierea moțiunii), respectiv din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care moțiunea de cenzură inițiată și depusă contrar Constituției a fost comunicată Guvernului ulterior datei depunerii. Se consideră că

depășirea prezentului conflict juridic de natură constituțională poate fi realizată numai prin sancționarea de către Curtea Constituțională a Parlamentului, care și-a realizat în mod abuziv competența prevăzută la art. 113 alin. (2) din Constituție. În consecință, se apreciază că nerespectarea prevederilor art. 113 alin. (2) din Constituție, atât sub aspectul condițiilor de validitate pentru inițierea moțiunii de cenzură, cât și sub cel al obligației comunicării acesteia către Guvern la data depunerii, împiedică continuarea derulării procedurii parlamentare prin trecerea la etapa dezbaterii și votării moțiunii de cenzură depuse în data de 3 septembrie 2021 și comunicate Guvernului în data de 7 septembrie 2021.

84. La dosarul cauzei, Grupul parlamentar USR din Camera Deputaților, prin liderul său, Liviu-Ionuț Moșteanu, a depus, în calitate de *amicus curiae*, un înscris prin care solicită respingerea ca inadmisibilă a cererii prim-ministrului de constatare a existenței unui conflict juridic de natură constituțională între Parlamentul României, pe de o parte, și Guvernul României, pe de altă parte, născut din încălcarea dispozițiilor constituționale cu privire la modul în care a fost inițiată, depusă și comunicată Guvernului României moțiunea de cenzură intitulată „*Demiterea Guvernului Cițu, singura șansă a României de a trăi!*”.

CURTEA,

examinând cererea de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Guvern și Parlament, înscrisurile depuse, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile reprezentantului Guvernului, prevederile Constituției și ale Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, reține următoarele:

(1) Admisibilitatea cererii formulate de către prim-ministrul Guvernului

85. Sub aspectul titularului dreptului de a sesiza Curtea Constituțională cu soluționarea unui conflict juridic de natură constituțională, Curtea constată că prim-ministrul este titular al acestui drept, conform art. 146 lit. e) din Constituție. În consecință, condiția de admisibilitate referitoare la titularul cererii este îndeplinită.

86. Sub aspectul autorităților publice care ar putea fi implicate într-un conflict juridic de natură constituțională, Curtea reține că, potrivit jurisprudenței sale constante [a se vedea Decizia nr. 358 din 30 mai 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 473 din 7 iunie 2018, paragraful 55], acestea sunt numai cele cuprinse în titlul III din Constituție, și anume: Parlamentul, alcătuit din Camera Deputaților și Senat, Președintele României, ca autoritate publică unipersonală, Guvernul, organele administrației publice centrale și ale administrației publice locale, precum și organele autorității judecătorești (Decizia nr. 611 din 3 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 7 noiembrie 2017, paragraful 58), respectiv Înalta Curte de Casație și Justiție, Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii (Decizia nr. 988 din 1 octombrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 784 din 24 noiembrie 2008). De asemenea, pot fi părți în conflictul juridic de natură constituțională prim-ministrul sau ministrul justiției atunci când își exercită o atribuție proprie, Ministerul Justiției sau chiar prefectul (Decizia nr. 358 din 30 mai 2018, paragrafele 57 și 62). În cauza de față, părțile pretins aflate în conflict sunt Guvernul și Parlamentul, care sunt autorități publice cuprinse în titlul III din Constituție. Rezultă că este îndeplinită și condiția de admisibilitate referitoare la subiectele între care se poate naște un conflict juridic de natură constituțională.

87. Sub aspectul obiectului conflictului juridic de natură constituțională, se constată că cererea formulată de prim-ministru vizează modul procedural de exercitare a unei forme de control parlamentar asupra activității Guvernului, și anume modul în care moțiunea de cenzură a fost inițiată și depusă, respectiv comunicată Guvernului.

88. În jurisprudența sa, Curtea a concluzionat — prin Decizia nr. 533 din 12 iulie 2017, publicată în Monitorul Oficial al

României, Partea I, nr. 592 din 24 iulie 2017 — că nu se poate constata existența unui conflict juridic de natură constituțională în sensul art. 146 lit. e) din Constituție, în ipoteza în care constatarea acestuia se solicită prin exercitarea controlului de constituționalitate asupra hotărârii de adoptare a moțiunii de cenzură. Așadar, solicitarea autorului sesizării adresată Curții Constituționale de a controla constituționalitatea extrinsecă a hotărârii Parlamentului de demitere a Guvernului nu intră în sfera conflictului juridic de natură constituțională, ci a controlului de constituționalitate a hotărârilor parlamentare. În cauză însă Curtea reține că o asemenea hotărâre nu a fost încă adoptată, neînțelegerile purtând chiar asupra modului în care moțiunea de cenzură a fost inițiată, depusă, comunicată și prezentată, existând o divergență în legătură chiar cu însăși posibilitatea dezbaterii și votării acesteia, așadar un aspect care privește posibilitatea adoptării unei eventuale hotărâri, astfel că, în mod evident, cererea formulată nu vizează exercitarea unui control de constituționalitate asupra unei hotărâri deja adoptate. Totodată, se mai reține că aspectele de procedură parlamentară reflectă raporturi specifice de drept constituțional și se atașează ca elemente de constituționalitate extrinsecă ale legii/hotărârii parlamentare numai în condițiile adoptării sale, astfel că o situație litigioasă rezultată dintr-un asemenea raport poate face obiectul conflictului juridic de natură constituțională în lipsa adoptării actului antereferit (a se vedea și *mutatis mutandis* Decizia nr. 609 din 14 septembrie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 980 din 23 octombrie 2020, paragrafele 92 și 93).

(2) Analiza cererii formulate de către prim-ministrul Guvernului

89. Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, conflictul juridic de natură constituțională presupune acte sau acțiuni concrete prin care o autoritate ori mai multe își arogă puteri, atribuții sau competențe care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice ori omisiunea unor autorități publice, constând în declinarea competenței ori în refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligațiile lor (Decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 144 din 17 februarie 2005). Totodată, conflictul juridic de natură constituțională există între două sau mai multe autorități și poate privi conținutul ori întinderea atribuțiilor lor decurgând din Constituție, ceea ce înseamnă că acestea sunt conflicte de competență, pozitive sau negative, și care pot crea blocaje instituționale (Decizia nr. 97 din 7 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 169 din 5 martie 2008). Mai mult, Curtea a statuat că textul art. 146 lit. e) din Constituție „stabilește competența Curții de a soluționa în fond orice conflict juridic de natură constituțională ivit între autoritățile publice, iar nu numai conflictele de competență născute între acestea” (Decizia nr. 270 din 10 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 290 din 15 aprilie 2008). Prin urmare, potrivit jurisprudenței Curții, conflictele juridice de natură constituțională „nu se limitează numai la conflictele de competență, pozitive sau negative, care ar putea crea blocaje instituționale, ci vizează orice situații juridice conflictuale a căror naștere rezidă în mod direct în textul Constituției” (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 901 din 17 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 503 din 21 iulie 2009, Decizia nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 818 din 7 decembrie 2010, Decizia nr. 108 din 5 martie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 aprilie 2014, sau Decizia nr. 285 din 21 mai 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 478 din 28 iunie 2014).

90. Curtea constată că **cererea de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională** vizează o situație litigioasă, întrucât privește un diferend între Guvern și Parlament cu privire la modul de exercitare a unei forme de control parlamentar asupra activității Guvernului, și anume o moțiune de cenzură. De asemenea, litigiul are un caracter juridic, întrucât se impută Parlamentului o conduită care

nesocotește condițiile necesare a fi întrunite pentru depunerea, prezentarea și comunicarea moțiunii de cenzură. Totodată, această situație juridică litigioasă are natură constituțională, având în vedere că se invocă încălcarea art. 113 alin. (2) din Constituție în sensul că moțiunea de cenzură nu a fost semnată de un număr suficient de deputați și senatori și că nu a fost comunicată Guvernului la data depunerii sale. Astfel, se invocă încălcarea de către Parlament a obligațiilor sale constituționale cu privire la modul de exercitare a controlului parlamentar prin intermediul moțiunii de cenzură, ceea ce, în opinia Guvernului, a dus la afectarea raporturilor constituționale dintre cele două autorități fundamentale ale statului.

91. Pentru a se stabili însă existența unui conflict în sensul art. 146 lit. e) din Constituție, Curtea trebuie să determine dacă autoritățile publice implicate în acest diferend au încălcat vreun text constituțional, pentru că numai o atare conduită poate sta la baza generării conflictului (a se vedea Decizia nr. 285 din 21 mai 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 478 din 28 iunie 2014, paragraful 51). Cu alte cuvinte, Curtea va verifica în ce măsură conduita imputată este contrară textului constituțional antereferit.

(2.1) **Moțiunea de cenzură**

92. Prin Decizia nr. 609 din 14 septembrie 2020, paragrafele 96—99, Curtea a realizat un inventar al jurisprudenței sale cu privire la controlul parlamentar exercitat de Parlament asupra executivului pe calea moțiunii de cenzură. Astfel, Curtea a reținut că raporturile dintre Parlament și Guvern sunt guvernate de principiul separației și echilibrului puterilor în stat, consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituție (Decizia nr. 1.431 din 3 noiembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 12 noiembrie 2010), și fac obiectul unui capitol distinct al Constituției (capitolul IV al titlului III), ceea ce indică importanța pe care legiuitorul constituind a acordat-o acestora, iar premisa acestor raporturi este controlul parlamentar asupra activității Guvernului (Decizia nr. 240 din 3 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 504 din 12 iunie 2020, paragraful 85). Din perspectiva funcției de control exercitate de Parlament asupra executivului, dispozițiile constituționale prevăd ca modalități de acțiune: informarea Parlamentului, procedura întrebărilor și interpelărilor, moțiunea simplă, moțiunea de cenzură, angajarea răspunderii Guvernului sau delegarea legislativă (a se vedea în acest sens Decizia nr. 209 din 7 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 188 din 22 martie 2012).

93. În sistemul constituțional al României, ca și în majoritatea celorlalte state, controlul parlamentar, în general, este fără sancțiune juridică. Unica situație în care controlul parlamentar are și o sancțiune juridică este cea în care acest control se exercită prin moțiunea de cenzură, a cărei adoptare are ca finalitate demiterea Guvernului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 148 din 21 februarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 162 din 7 martie 2007, sau Decizia nr. 85 din 13 februarie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 326 din 25 aprilie 2019, paragraful 38).

94. Curtea a mai statuat că, în situația în care Parlamentul consideră că Guvernul a adoptat o hotărâre inoportună sau nelegală, are la dispoziție instrumente consacrate constituțional, respectiv informarea (art. 111), întrebările, interpelările, moțiunile simple și de cenzură (art. 112 și art. 113), care reprezintă, practic, luări de poziție ale Parlamentului cu privire la activitatea Guvernului, în exercitarea controlului politic asupra acestuia (Decizia nr. 457 din 25 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 1 iulie 2020, paragraful 54).

95. În jurisprudența sa (Decizia nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 818 din 7 decembrie 2010), Curtea a statuat că „moțiunea de cenzură se constituie într-un adevărat instrument de natură constituțională pus la îndemâna Parlamentului în vederea realizării controlului parlamentar asupra activității Guvernului. Reglementarea generală a moțiunii de cenzură se regăsește în dispozițiile art. 113 din Constituție, iar anumite aspecte

particulare ale acestei instituții juridice sunt reglementate prin art. 114 alin. (2) și (3) din Constituție. Aceste din urmă prevederi constituționale califică moțiunea de cenzură depusă în cadrul procedurii angajării răspunderii Guvernului ca fiind una «provocată», fără ca sub aspectul naturii juridice și al finalității urmărite să o deosebească de moțiunea de cenzură reglementată de art. 113 din Constituție. Astfel, Curtea reține că prevederile Constituției nu reglementează două categorii de moțiuni de cenzură, ci, din contră, moțiunea de cenzură ca instituție juridică este una singură, reglementată de art. 113 din Constituție; elementele specifice ce vizează moțiunea de cenzură inițiată în ipoteza angajării răspunderii Guvernului nu relevă decât două particularități procedurale (contextul inițierii — după prezentarea programului, a declarației de politică generală sau a proiectului de lege ce face obiectul angajării răspunderii — și posibilitatea constituțională de inițiere — indiferent dacă semnatarul său a mai inițiat în cadrul aceleiași sesiuni parlamentare o moțiune de cenzură potrivit prevederilor art. 113 din Constituție), precum și o particularitate de natură substanțială (în cazul respingerii moțiunii de cenzură, programul, declarația de politică generală sau proiectul de lege se consideră adoptat), care nu pot califica moțiunea de cenzură prevăzută de art. 114 din Constituție ca un instrument de control parlamentar distinct de moțiunea de cenzură reglementată de art. 113 din Constituție. [...] rezultă că, prin votarea unei moțiuni de cenzură, indiferent dacă aceasta a fost depusă în condițiile art. 113 sau art. 114 din Constituție, realizându-se controlul parlamentar, se retrage încrederea acordată Guvernului, ceea ce are drept efect demiterea acestuia”. Prin aceeași decizie, Curtea a statuat că „împiedicarea prezentării și refuzul de a dezbate o moțiune de cenzură deja depusă sunt contrare Constituției (...)”, considerent aplicabil atât în situația moțiunii de cenzură inițiate potrivit art. 113, cât și a celei provocate în sensul art. 114 din Constituție.

96. Curtea, prin Decizia nr. 609 din 14 septembrie 2020, a mai statuat că nicio dispoziție constituțională nu interzice depunerea unei moțiuni de cenzură în afara sesiunilor ordinare. Controlul parlamentar nu se desfășoară intermitent numai în cadrul sesiunilor ordinare ale Parlamentului, ci permanent, astfel că limitarea acestui control numai pentru perioadele 1 februarie—30 iunie și 1 septembrie—31 decembrie ale unui an calendaristic este lipsită de orice justificare (paragraful 100). La momentul depunerii moțiunii de cenzură, cele două Camere ale Parlamentului trebuie să fi fost întrunite, să lucreze și să funcționeze concomitent în ședințe separate și sesiuni extraordinare separate, indiferent de ordinea de zi a acestora. Aceste condiții trebuie îndeplinite pentru că numai în acest fel Parlamentul lucrează și este întrunit, potrivit art. 65 alin. (1) și art. 66 alin. (2) din Constituție, exercitându-și atât funcția de legiferare, limitată la ordinea de zi pentru care a fost convocat în sesiune extraordinară, cât și funcția de control parlamentar (paragraful 105). Pentru prezentarea/dezbaterea/votarea moțiunii de cenzură, cele două Camere trebuie să lucreze în ședință comună. Dacă primul aspect (depunerea moțiunii de cenzură) ține de voința politică a deputaților/senatorilor, care trebuie să țină seama de o precondiție procedurală pentru depunerea moțiunii de cenzură, cel de-al doilea aspect (prezentarea/dezbaterea/votarea moțiunii de cenzură) ține de procedura pe care Parlamentul trebuie să o urmeze odată ce moțiunea de cenzură a fost depusă (paragraful 109). Dezbaterea și votarea moțiunii de cenzură sunt legate în mod intrinsec de prezentarea acesteia (paragraful 111) și, din punct de vedere procedural, trebuie să se realizeze o diferență netă între depunerea moțiunii de cenzură, pe de o parte, și prezentarea/dezbaterea/votarea acesteia. Odată depusă, în sarcina Parlamentului se nasc o serie de obligații legate, ce nu pot fi fragmentate. Astfel, în cel mult 5 zile de la data depunerii, moțiunea de cenzură trebuie prezentată în ședința comună a celor două Camere [art. 94 alin. (1) teza a doua din Regulamentul activităților comune ale Camerei Deputaților și Senatului, aprobat prin Hotărârea Parlamentului României nr. 4/1992, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I,

nr. 247 din 25 martie 2020, denumit în continuare *Regulament*], iar după 3 zile de la prezentare trebuie dezbătută și votată [art. 113 alin. (3) din Constituție și art. 94 alin. (2) din *Regulament*]. Totodată, data și locul ședinței comune, împreună cu invitația de participare, se comunică Guvernului de către președintele Camerei Deputaților, cu 24 de ore înainte ca aceasta să aibă loc [art. 94 alin. (3) din *Regulament*] — paragraful 112.

97. Prin aceeași decizie, paragraful 114, Curtea a statuat că prevederile Constituției impun obligația prezentării și a dezbaterii (urmată de vot), iar între acestea trebuie să existe un interval de cel puțin 3 zile. Un termen constituțional imperativ nu poate fi încălcat pe motiv că dezbaterea moțiunii de cenzură ar urma să aibă loc în afara sesiunii în care a fost depusă sau prezentată. Totodată, natura moțiunii de cenzură, de instrument al controlului parlamentar, impune o anumită celeritate a procedurii, ceea ce înseamnă că aceasta trebuie dezbătută după cel puțin 3 zile de la prezentare, dar într-un interval de timp adecvat. Cu privire la procedura dezbaterii moțiunii de cenzură, Constituția cuprinde o interdicție, și anume ca dezbaterea să nu se facă în intervalul de 3 zile consecutiv prezentării acesteia, ci la o dată ulterioară. Prin urmare, nici Constituția și nici *Regulamentul* nu cuprind un termen în interiorul căruia trebuia dezbătută și votată moțiunea de cenzură, înțelegându-se însă că procrastinarea procedurii este incompatibilă cu natura acestui instrument de control parlamentar, astfel că o obligație *extra legem* în spiritul cooperării loiale dintre autorități trebuie realizată într-un ritm adecvat menit să evite incertitudinea juridică prin raportare la finalitatea sa (paragraful 115). Parlamentul este obligat să dezbată și să voteze într-un timp scurt moțiunea de cenzură, chiar în cursul sesiunii ordinare deja începute, pentru că, odată depusă, moțiunea de cenzură trebuie prezentată, dezbătută și votată (paragraful 116).

(2.2) În raport cu aspectul referitor la neîntrunirea numărului minim de semnături necesare inițierii moțiunii de cenzură

98. Cu privire la acest aspect, Curtea observă că moțiunea de cenzură a fost semnată de un număr de 124 de deputați și senatori în condițiile în care numărul minim necesar pentru inițierea acesteia este de 117 semnături (o pătrime din numărul total al deputaților și senatorilor). Nici Constituția și nici *Regulamentul* nu cuprind prevederi exprese cu privire la modul în care semnăturile olografe ale autorilor moțiunii de cenzură trebuie depuse — în original sau copie (telex/fax/fotocopiere/scanare/fotografieri etc.). Ceea ce este determinant este voința deputatului sau senatorului care a semnat moțiunea de cenzură în sensul inițierii acesteia și însușirea/asumarea semnăturii de către fiecare deputat/senator inițiator în parte, conform prevederilor regulamentare și a cutumelor parlamentare. Semnătura deputatului/senatorului exprimă voința neechivocă a acestuia de a iniția o moțiune de cenzură. Indiferent de modalitatea în care a fost transmis conținutul respectivului suport, odată ce transmiterea sa a fost realizată și confirmată, cu consecința atașării semnăturii la lista privind susținerea moțiunii de cenzură, ea beneficiază de o prezumție simplă de veridicitate în sensul că exprimă realitatea cu privire la voința și intenția deputatului/senatorului de a iniția o moțiune de cenzură. Răsturnarea acestei prezumții se poate realiza exclusiv prin mijloace parlamentare. În acest sens se observă că, pentru a nu se paraliza însăși procedura reglementată de art. 113 din Constituție, în cadrul procedurilor parlamentare contestarea veridicității semnăturii poate fi făcută numai de respectivul deputat/senator.

99. Prin urmare, faptul că, dintre cele 124 de semnături depuse odată cu moțiunea de cenzură inițiată la 3 septembrie 2021, 34 au fost „re-depuse” la data de 6 septembrie 2021 în original nu are decât semnificația unei confirmări din partea autorilor moțiunii de cenzură a faptului că semnăturile inițiale depuse exprimă realitatea și a unei asumări a faptului că semnăturile au fost date pentru inițierea moțiunii de cenzură. În aceste împrejurări de fapt, indiferent că suportul material pe care au fost imprimare semnăturile a fost transmis sau nu în original

la Parlament, moțiunea de cenzură a fost legal inițiată prin semnăturile atașate acesteia la data de 3 septembrie 2021. Faptul că listele de semnături prezintă ștersături sau sublinieri sunt aspecte de fapt, lipsite de relevanță constituțională, care nu pot forma obiectul analizei Curții Constituționale.

100. Mai mult, se observă că nici Birourile permanente reunite ale celor două Camere și nici Guvernul nu au competența de a verifica dacă listele de semnături au fost sau nu depuse în original și de a înlătura semnăturile care nu au parvenit pe suportul original. Totodată, realizarea unui asemenea control nu ține nici de competența Curții Constituționale.

101. Toate aceste aspecte de natură tehnico-formală nu au relevanță constituțională, întrucât nu vizează/influențează exigența constituțională referitoare la numărul minim de deputați/senatori semnatori ai moțiunii de cenzură, astfel că analiza acestora nu intră în competența Curții Constituționale.

102. *Având în vedere cele expuse, se constată că toate aspectele privind preinsele deficiențe semnalate în legătură cu modul în care a fost semnată moțiunea de cenzură nu pot forma obiectul controlului exercitat de către Curtea Constituțională.*

(2.3) Cu privire la faptul că moțiunea de cenzură nu a fost comunicată Guvernului la data depunerii sale

103. Moțiunea de cenzură reprezintă un mod de control politic al Parlamentului asupra executivului, care, dacă este adoptată de o majoritate parlamentară, are ca efect juridic major demiterea Guvernului, căruia, prin acest demers, i s-a retras încrederea acordată de Parlament prin votul de investitură. Odată cu depunerea moțiunii de cenzură, cele două instituții implicate (Parlament și Guvern) trebuie să urmeze conduita constituțională și regulamentară corespunzătoare în cadrul raporturilor constituționale dintre Guvern și Parlament. Controlul parlamentar exercitat asupra Guvernului pe calea moțiunii de cenzură odată inițiat are drept scop demiterea acestuia, astfel că din chiar momentul depunerii sale creează o stare de incertitudine și instabilitate în raporturile dintre Parlament și Guvern prin punerea la îndoială a raportului de încredere acordat prin votul de investitură.

104. Acordarea și menținerea încrederii acordate prin votul de investitură reprezintă esența raporturilor constituționale care legitimează funcționarea Guvernului. Ca o consecință a depunerii moțiunii de cenzură, raporturile dintre cele două autorități sunt perturbate în substanța lor. Inițierea unei proceduri de retragere a încrederii acordate Guvernului generează o necesară evaluare politică a activității acestuia, astfel că executivul, în perioada dintre inițierea și votul asupra moțiunii de cenzură, trebuie să își apere poziția/să demonstreze că încrederea acordată prin votul de investitură nu a fost returnată. Astfel, Guvernul își canalizează energia spre a-și apăra poziția în raport cu Parlamentul, ceea ce conduce la dificultăți în promovarea unor măsuri (proiecte de legi) și în desfășurarea activității sale executive. Prin urmare, este esențial ca întreaga procedură inițiată să se desfășoare coerent, cu respectarea prevederilor constituționale și regulamentare, precum și a jurisprudenței Curții Constituționale.

105. Inițierea moțiunii de cenzură implică existența unei stări de neîncredere între cele două autorități. Această criză de încredere pune în discuție conlucrarea dintre Parlament și Guvern, având în vedere faptul că întreaga acțiune de control parlamentar este îndreptată împotriva Guvernului, în scopul demiterii acestuia. Atitudinea majorității sau minorității parlamentare de blocare sau tergiversare a procedurii nu poate fi acceptată, tocmai pentru că afectează raporturile constituționale dintre Parlament și Guvern și exprimă o conduită lipsită de loialitate constituțională. Odată depusă moțiunea de cenzură, se exercită funcția de control a Parlamentului, acesta, ca autoritate publică, fiind angajat într-o acțiune de verificare a activității Guvernului, care poate avea ca efect juridic demiterea acestuia. Astfel, intenția deputaților/senatorilor inițiatori de demitere a Guvernului iese din sfera declarativă a discuțiilor, fiind materializată printr-un act care trebuie prezentat, dezbătut și supus votului. Prin urmare, moțiunea de cenzură depusă oficial reprezintă un act declanșator al procedurii și nu mai este

un act de voință al inițiatorilor ei, ci al Parlamentului. Așadar, nu semnatarii moțiunii de cenzură se angajează într-un raport specific de drept constituțional cu Guvernul, ci Parlamentul în ansamblul său.

106. Nu ține de competența Curții Constituționale să evalueze și să stabilească răspunderi (vinovății/forme de vinovăție) în cadrul Parlamentului. Atât timp cât prin activitatea lor organele Parlamentului angajează în cadrul raporturilor de drept constituțional însăși instituția Parlamentului, răspunderea pentru nerespectarea procedurii constituționale prescrise revine în întregime acestuia. De aceea, dacă nu sunt respectate prevederile constituționale și regulamentare corespunzătoare, care asigură o desfășurare consecventă, riguroasă și coerentă a acestei proceduri, acțiunea Parlamentului în ansamblul său devine inconsecventă și contradictorie, generând disfuncționalități și nesiguranță în raporturile cu Guvernul. Totodată, în spiritul normelor de loialitate constituțională, autoritățile publice nu au îndreptățirea de a produce, prin propria conduită, instabilitate și dezechilibre în activitatea unei alte autorități, fiecare dintre acestea trebuind să își respecte rolul și competențele constituționale.

107. Este de reținut că, din punct de vedere procedural, controlul parlamentar inițiat conform art. 113 din Constituție trebuie să parcurgă întreaga procedură reglementată de Constituție, tocmai pentru a se da votul asupra moțiunii de cenzură. În acest fel, locul incertitudinii este luat de stabilizarea și clarificarea relației dintre cele două autorități. Votul dat asupra moțiunii de cenzură finalizează procedura inițiată prin depunerea acesteia: menținerea sau retragerea încrederii Guvernului. Acesta este efectul de drept substanțial.

108. În cadrul acestei proceduri, există obligații constituționale și regulamentare. Obligațiile constituționale sunt cele referitoare la inițierea, depunerea, comunicarea, prezentarea, dezbateră și votarea moțiunii de cenzură și sunt reglementate ca atare în art. 113 din Constituție. Obligațiile regulamentare se referă la circuitul intern al moțiunii de cenzură depuse și completează într-un mod coerent etapele constituționale antereferte. Curtea, în jurisprudența sa, a statuat că „este în afara oricărei îndoieli că normele constituționale formează un sistem unitar care permite ordinii constituționale să se realizeze. (...) normele regulamentare trebuie să asigure procedural posibilitatea ca Parlamentul să se poată pronunța asupra problemelor pentru finalizarea cărora se cere un vot. Totodată, și aceasta ține de raționalizarea și eficiența vieții parlamentare, normele regulamentare nu trebuie să permită o tergiversare, o amânare *sine die* a deciziei parlamentare. Normele regulamentare sunt constituționale dacă asigură desfășurarea normală, responsabilă și rezonabilă a vieții parlamentare” (Decizia nr. 64 din 6 iunie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 156 din 22 iunie 1994).

109. Ca regulă, obligațiile regulamentare, de natură tehnică, nu pot împieta asupra obligațiilor constituționale, ele doar asigurând punerea lor în aplicare. Prin urmare, este axiomatic că obligațiile constituționale nu pot fi amânate/înlăturate pentru a se respecta o obligație regulamentară. De aceea, când conduita membrilor Parlamentului nu permite respectarea obligației regulamentare, obligația constituțională nu poate fi amânată până ce va fi îndeplinită cea regulamentară.

110. Raportat la cauza de față, din derularea evenimentelor se reține că moțiunea de cenzură nu a fost comunicată Guvernului la data depunerii sale, respectiv vineri, 3 septembrie 2021, ci marți, 7 septembrie 2021. Din documentele examinate în cauză se desprinde faptul că această întârziere s-a datorat faptului că art. 94 alin. (1) teza întâi din Regulament stabilește că „Moțiunea de cenzură inițiată de cel puțin o pătrime din numărul total al deputaților și senatorilor se prezintă birourilor permanente și se comunică Guvernului de către președintele Camerei Deputaților, în ziua în care aceasta a fost depusă”, iar prezentarea nu s-a putut realiza în mod succesiv în zilele de 3, 4, 6 sau 7 septembrie 2021 din cauza lipsei cvorumului la nivelul birourilor permanente. Constatând că nu există cvorum, președinții celor două Camere au comunicat Guvernului

moțiunea de cenzură și au stabilit data prezentării sale în Parlament la data de 9 septembrie 2021.

111. Astfel, Curtea constată că președintele Camerei Deputaților, în loc să aplice prioritar o obligație constituțională — comunicarea moțiunii Guvernului la data depunerii sale —, a ales să convoace în mod succesiv birourile permanente ale celor două Camere, care nu s-au putut întruni din lipsă de cvorum. Astfel, s-a ajuns la încălcarea art. 113 alin. (2) din Constituție. Totodată, prin faptul că s-a stabilit ca dată a prezentării în Parlament 9 septembrie 2021, au fost încălcate prevederile art. 94 alin. (1) teza a doua din Regulament, care stabilesc că aceasta trebuie realizată în cel mult 5 zile de la depunere, respectiv, în cauza de față, 7 septembrie 2021. Prin urmare, se observă o inconsecvență în desfășurarea procedurii parlamentare cu privire la o moțiune de cenzură deja depusă, deși, potrivit jurisprudenței Curții, există în sarcina Parlamentului o obligație *extra legem* — în spiritul cooperării loiale dintre autorități — de a derula procedura într-un ritm adecvat menit să evite incertitudinea juridică prin raportare la finalitatea sa (Decizia nr. 609 din 14 septembrie 2020, paragraful 115).

112. Curtea constată că, în discuție, sunt două obligații una de natură regulamentară (prezentarea moțiunii de cenzură Biroului permanent) și alta de natură constituțională (comunicarea moțiunii de cenzură Guvernului). Astfel cum s-a arătat, odată cu depunerea sa, moțiunea de cenzură angajează Parlamentul, iar obligația regulamentară anterefertă este o operațiune tehnico-procedurală, de încunoștințare a Birourilor permanente reunite cu privire la depunerea unei moțiuni de cenzură la nivelul Parlamentului. În schimb, obligația constituțională este una de substanță pentru că permite încunoștințarea Guvernului, respectiv a autorității publice care se află sub control parlamentar, despre declanșarea acestui control. Fundamentarea acestei obligații constituționale ține de faptul că Guvernul trebuie să ia act de contestarea încrederii acordate și de punerea în discuție a retragerii acesteia de către Parlament. În aceste condiții, se creează o opoziție în relația constituțională dintre cele două autorități; se ajunge la un conflict de poziții care trebuie rezolvat. În lipsa încunoștințării, procedura reglementată de art. 113 din Constituție nu poate continua, rămânând blocată la etapa depunerii. Or, niciun subiect de drept nu are îndreptățirea de a fragmenta sau bloca după propria apreciere această procedură. Prin urmare, ori de câte ori între etapele de natură constituțională pe care le parcurge moțiunea de cenzură se interpun obligații regulamentare — care, în cazul dat, au un pronunțat caracter de organizare a desfășurării procedurii —, Parlamentul nu poate condiționa parcurgerea etapelor de ordin constituțional de îndeplinirea unei obligații regulamentare, care, prin ipoteză, nu a putut fi îndeplinită din cauza unor disfuncții proprii. Etapele regulamentare doar complinesc liniile directoare ale procedurii reglementate de art. 113 din Constituție și asigură, în acest fel, buna organizare a procedurii parlamentare.

113. Totodată, trebuie menționat și faptul că în relația majoritate-minoritate, un conflict de natură exclusiv politică din interiorul Parlamentului nu poate afecta obligațiile juridice rezultate din regulamentele parlamentare. Respectarea legii, așadar și a regulamentelor parlamentare, este obligatorie [cu privire la faptul că art. 1 alin. (5) din Constituție vizează și regulamentele parlamentare, a se vedea Decizia nr. 828 din 13 decembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 185 din 28 februarie 2018, paragraful 43] și constituie o condiție a statului de drept. Astfel, organele de lucru ale Parlamentului, chiar dacă sunt alcătuite după algoritmul politic, trebuie să evite, prin mijloace parlamentare, crearea unor situații care duc la imposibilitatea aplicării regulamentelor parlamentare și la amânarea, din diverse cauze — mai mult sau mai puțin obiective —, a unor obligații constituționale specifice. Or, în cauza de față, deși legal convocate, Birourile permanente reunite nu s-au putut întruni în mod legal, din cauza lipsei cvorumului de participare, nici la data depunerii moțiunii de cenzură, nici la datele succesive ulterioare pentru care au fost convocate. Iar președintele Camerei Deputaților, care are

obligația de a comunica moțiunea de cenzură Guvernului la data depunerii sale, nu a comunicat-o la data respectivă, ci a considerat că mai întâi ea trebuie prezentată Birourilor permanente reunite și ulterior comunicată Guvernului, interpretând textul art. 94 alin. (2) din Regulament ca instituind obligații succesive, și nu obligații distincte cu naturi juridice diferite.

114. Inabilitatea Birourilor permanente reunite și a președintelui Camerei Deputaților de a ordona această procedură în condițiile unor tensiuni politice intrainstituționale a generat o stare generală de confuzie juridică, pe de o parte, prin nerespectarea Regulamentului, iar, pe de altă parte, printr-o interpretare defectuoasă a Regulamentului, care a avut drept consecință imediată încălcarea art. 113 alin. (2) din Constituție, afectându-se stabilitatea și funcționalitatea raporturilor constituționale dintre Parlament și Guvern. Starea de confuzie juridică a determinat ca moțiunea de cenzură, deși prezentată în data de 9 septembrie 2021, să nu fi fost dezbătută nici până la data pronunțării prezentei decizii. Aceasta demonstrează că mecanismele și procedurile cu caracter autoreglator specifice activității parlamentare nu și-au atins finalitatea impusă de art. 113 din Constituție.

115. Acțiunea Parlamentului de a tergiversa întreaga procedură a moțiunii de cenzură, cu consecința punerii Guvernului în situația de a nu-și mai putea realiza în condiții optime rolul său constituțional și a prelungirii stării de incertitudine politică și juridică, reprezintă o rupere a relației de echilibru care trebuie să existe între puterile statului. Principiul echilibrului puterilor în stat se manifestă și în privința funcției de control parlamentar asupra executivului, iar poziția Parlamentului, în cursul derulării procedurii, nu plasează Guvernul în subordinea sa. Din contră, pentru eficiența derulării a oricărei proceduri constituționale, există garanții atât de natură constituțională, cât și regulamentară, care asigură un necesar echilibru între autoritățile implicate. Prin încălcarea garanțiilor procedurale care asigură desfășurarea procedurii moțiunii de cenzură, Parlamentul indică o tendință de dominare a puterii executive și de subordonare a acesteia, inducând elemente aleatorii în procedura derulată contrare dispozițiilor constituționale și regulamentare existente. Procedând într-un asemenea mod în cadrul funcției sale de control, Parlamentul dispune de mijloacele constituționale de control aflate la dispoziția sa după propria sa apreciere, fără respectarea poziției constituționale a Guvernului. Rezultă că Parlamentul a dezechilibrat balanța puterii între cele două autorități și, astfel, a încălcat principiul echilibrului puterilor prevăzut de art. 1 alin. (4) din Constituție.

116. Având în vedere cele expuse, Curtea constată că, prin nerespectarea dispozițiilor regulamentare privitoare la prezentarea moțiunii de cenzură Birourilor permanente reunite, a fost încălcat art. 1 alin. (5) din Constituție coroborat cu art. 94 alin. (1) teza întâi din Regulament, prin necomunicarea moțiunii de cenzură Guvernului la data depunerii sale, au fost încălcate art. 1 alin. (5) și art. 113 alin. (2) din Constituție, iar prin neprezentarea moțiunii de cenzură în termen de 5 zile de la data depunerii sale art. 1 alin. (5) din Constituție coroborat cu art. 94 alin. (1) teza a doua din Regulament.

117. Astfel cum s-a arătat, odată cu depunerea moțiunii de cenzură, se exercită funcția de control a Parlamentului asupra Guvernului și se declanșează procedura de control parlamentar. Nesoluționarea procedurii de control parlamentar inițiată pe calea moțiunii de cenzură potrivit prevederilor constituționale și regulamentare duce la fragilizarea raportului firesc de drept constituțional dintre Parlament și Guvern, creând o situație de neîncredere reciprocă între aceste autorități publice. Chiar dacă organele de conducere ale celor două Camere au determinat starea generală de nesiguranță și instabilitate, prin acțiunile lor au angajat Parlamentul, ceea ce înseamnă că prezentul conflict vizează Guvernul și Parlamentul. Prin urmare, obligația derulării procedurii moțiunii de cenzură în conformitate cu Constituția și Regulamentul aparține Parlamentului în ansamblul său.

118. În acest context, trebuie observat și faptul că acest conflict nu vizează numai perioada 3—7 septembrie 2021, ci este un conflict actual pentru că nici până astăzi Parlamentul nu a stabilit data la care trebuie dezbătută moțiunea de cenzură, sens în care încălcă jurisprudența Curții Constituționale referitoare la art. 113 din Constituție, potrivit căreia tergiversarea procedurii este incompatibilă cu natura acestui instrument de control parlamentar, astfel că o obligație *extra legem* în spiritul cooperării loiale dintre autorități trebuie realizată într-un ritm adecvat menit să evite incertitudinea juridică prin raportare la finalitatea sa.

(2.4) Concluzii

119. Având în vedere cele expuse, Curtea constată că prezumția simplă de veridicitate a semnăturilor depuse pentru inițierea moțiunii de cenzură nu a fost răsturnată în condițiile indicate la paragraful 97 al prezentei decizii, ceea ce înseamnă că au fost îndeplinite exigențele constituționale referitoare la inițierea moțiunii de cenzură. Însă Parlamentul, în ansamblul său, a încălcat art. 1 alin. (5) din Constituție coroborat cu art. 94 alin. (1) din Regulament, precum și art. 113 alin. (2) din Constituție. Totodată, Parlamentul nu a dezbătut moțiunea de cenzură, astfel că nu a finalizat procedura inițiată, și continuă să încalce art. 113 din Constituție. În consecință, au fost încălcate și prevederile constituționale ale art. 1 alin. (3) privind statul de drept și alin. (4) privind echilibrul puterilor în stat.

120. Încălcarea autorității normative a Constituției și a regulamentelor parlamentare, cu consecința generării unei instabilități juridice, a creat un blocaj în raporturile Parlamentului cu Guvernul, iar acesta din urmă nu își mai poate promova în mod coerent și plenar inițiativele într-un Parlament care are pe rol discutarea unei moțiuni de cenzură ce și propune demiterea Guvernului. Așadar, blocajul instituțional afectează atât derularea procedurii de control parlamentar, cât și activitatea ca atare a Guvernului.

121. Rezultă că un conflict politic de natură intraparlamentară a generat efecte juridice, situând conduita instituțională a Parlamentului în afara normelor constituționale. Rezultă că suntem în fața unui conflict juridic de natură constituțională în curs între Parlament și Guvern, generat de conduita Parlamentului cu privire la modul de desfășurare a procedurii de control parlamentar inițiate prin moțiunea de cenzură.

122. Odată constatată un conflict juridic de natură constituțională, Curtea Constituțională, în virtutea dispozițiilor art. 142 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora „este garantul supremației Constituției”, are obligația să soluționeze conflictul, arătând conduita în acord cu prevederile constituționale cu care autoritățile publice trebuie să se conformeze. În acest sens, Curtea are în vedere prevederile art. 1 alin. (3), (4) și (5) din Constituție, în conformitate cu care România este stat de drept, organizat potrivit principiului separației și echilibrului puterilor — legislativă, executivă și judecătorească —, stat în care respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie, iar colaborarea între autoritățile/instituțiile statului se fundamentează pe principiul colaborării loiale și al respectului reciproc (Decizia nr. 460 din 13 noiembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 762 din 9 decembrie 2013, Decizia nr. 261 din 8 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 17 aprilie 2015, paragraful 49, Decizia nr. 68 din 27 februarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 181 din 14 martie 2017, paragraful 123, Decizia nr. 611 din 3 octombrie 2017, paragraful 139, sau Decizia nr. 358 din 30 mai 2018, paragraful 120). Una dintre condițiile realizării obiectivelor fundamentale ale statului român o constituie buna funcționare a autorităților publice, cu respectarea principiilor separației și echilibrului puterilor, fără blocaje instituționale (Decizia nr. 460 din 13 noiembrie 2013, Decizia nr. 261 din 8 aprilie 2015, paragraful 49, sau Decizia nr. 68 din 27 februarie 2017, paragraful 123). De asemenea, textul art. 146 lit. e) din Constituție nu conferă Curții Constituționale atribuția de a constata doar existența conflictelor juridice de natură constituțională, ci pe aceea de a soluționa aceste conflicte. Prin urmare, în exercitarea atribuției sale,

Curtea aplică o procedură în două trepte, și anume analiza existenței conflictului juridic de natură constituțională și, în măsura unui răspuns afirmativ, indicarea conduitei de urmat de către autoritățile publice implicate în conflict.

123. Astfel, indiferent de autoritatea care a generat conflictul juridic de natură constituțională, aceasta are obligația, în coordonatele statului de drept, să respecte și să se conformeze celor constatate prin decizia Curții Constituționale. Raportat la cauza de față, Curtea constată că acest conflict nu a fost generat de însăși faptul depunerii moțiunii de cenzură, ci de acțiunile ulterioare incoerente ale Parlamentului, care, în final, a reușit să comunice Guvernului moțiunea de cenzură și să

asigure condițiile necesare prezentării ei. De aceea, remediul juridic nu este cel al încetării procedurii de control parlamentar, ci, din contră, al continuării procedurii odată demarate. Așadar, Parlamentul urmează să dezbătă moțiunea de cenzură depusă și să își exprime poziția prin vot asupra acesteia cu respectarea exigențelor constituționale și regulamentare și aplicarea principiului loialității constituționale. În acest sens, Parlamentul va ține seama de natura moțiunii de cenzură, care impune o anumită celeritate a procedurii de dezbateră a acesteia; astfel, ea urmează a fi dezbătută într-un interval de timp și ritm adecvate menite să evite incertitudinea juridică prin raportare la finalitatea sa.

124. Având în vedere considerentele expuse, dispozițiile art. 146 lit. e) din Constituție, precum și prevederile art. 11 alin. (1) lit. A.e), ale art. 34 și 35 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

1. Admite cererea formulată de prim-ministrul Guvernului și constată că există un conflict juridic de natură constituțională între Parlament și Guvern, generat de conduita Parlamentului cu privire la modul de desfășurare a procedurii de control parlamentar inițiate prin moțiunea de cenzură nr. 2MC din 3 septembrie 2021 — „*Demiterea Guvernului Cîțu, singura șansă a României de a trăi!*”.

2. Parlamentul urmează să dezbătă moțiunea de cenzură depusă și să își exprime poziția prin vot asupra acesteia cu respectarea exigențelor constituționale și regulamentare și aplicarea principiului loialității constituționale.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică președinților celor două Camere ale Parlamentului și prim-ministrului Guvernului și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 28 septembrie 2021.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE
prof. univ. dr. **VALER DORNEANU**

Magistrat-asistent-șef,
Benke Károly

★

OPINIE CONCURRENTĂ

În acord cu soluția adoptată — cu unanimitate de voturi — prin Decizia nr. 589 din 28 septembrie 2021, considerăm că, în mod corect, Curtea a admis cererea formulată de prim-ministrul Guvernului și a constatat că există un conflict juridic de natură constituțională între Parlament și Guvern, generat de conduita Parlamentului cu privire la modul de desfășurare a procedurii de control parlamentar inițiate prin moțiunea de cenzură nr. 2MC din 3 septembrie 2021 — „*Demiterea Guvernului Cîțu, singura șansă a României de a trăi!*”. Totodată, în mod corect, Curtea a stabilit că Parlamentul urmează să dezbătă moțiunea de cenzură depusă și să își exprime poziția prin vot asupra acesteia cu respectarea exigențelor constituționale și regulamentare și aplicarea principiului loialității constituționale.

Apreciem însă că neprezentarea moțiunii de cenzură Birourilor permanente reunite, precum și comunicarea cu întârziere către Guvern a moțiunii de cenzură, ceea ce a generat prezentarea tot cu întârziere a acesteia în plenul Parlamentului, deși reprezintă încălcări factuale ale procedurii, nu au condus la încălcarea de către Parlament a obligațiilor sale constituționale. Neprezentarea moțiunii de cenzură birourilor permanente reunite, astfel cum se arată în decizie, reprezintă o obligație procedurală de natură internă a Parlamentului, fără relevanță constituțională, care, prin urmare, nu poate sta la baza unui conflict juridic de natură constituțională. Comunicarea moțiunii de cenzură pe care Parlamentul trebuia să o facă Guvernului este o obligație constituțională, iar încălcarea acesteia, în sensul nerealizării ei sau realizării în mod tardiv, cu consecința punerii Guvernului în imposibilitatea de a lua cunoștință despre moțiunea de cenzură depusă sau de a-și

prezenta punctul de vedere asupra acesteia, poate conduce la un conflict juridic de natură constituțională.

Se observă că rațiunea comunicării moțiunii de cenzură Guvernului, conform art. 113 alin. (2) din Constituție, este aceea de a încunoștința Guvernul despre depunerea unei moțiuni de cenzură, sens în care acesta, prin reprezentanții săi, va putea asista la ședința plenului Parlamentului în care se prezintă și, ulterior, se dezbate această moțiune. Prin urmare, comunicarea trebuie realizată întotdeauna la un moment anterior prezentării moțiunii de cenzură. Pentru a se asigura că această comunicare este realizată anterior, legiuitorul constituant a stabilit drept moment al comunicării chiar ziua în care a fost depusă de cenzură. Astfel sunt eliminate situațiile în care prezentarea moțiunii de cenzură s-ar realiza în mod rapid/precipitat/intempestiv înainte de comunicare. Este o garanție procedurală, de natură constituțională, care asigură prezentarea/dezbateră moțiunii de cenzură cu știința Guvernului.

În cauza de față, factual, comunicarea nu s-a realizat în ziua depunerii moțiunii de cenzură, însă consecința nu a fost aceea că Guvernul a fost pus în imposibilitate de a lua cunoștință de aceasta și că s-ar fi prezentat/dezbătut moțiunea de cenzură fără ca Guvernul să cunoască acest lucru. Din contră, realizându-și obligația constituțională chiar cu întârziere, președintele Camerei Deputaților a fixat un termen de prezentare a moțiunii de cenzură ulterior datei de comunicare a acesteia, asigurând astfel Guvernului/reprezentanților acestuia posibilitatea de a lua la cunoștință și de a participa la prezentarea/dezbateră moțiunii de cenzură.

Rezultă că neregularitatea procedurală, chiar de ordin constituțional, a fost acoperită în scurt timp și că eventualele consecințe negative rezultate din aceasta nu au existat, stabilirea datei prezentării motiunii de cenzură fiind realizată în funcție de data comunicării efective, și nu de la data depunerii sale. Astfel, este de observat că dacă președintele Camerei Deputaților ar fi ales să respecte în condițiile date art. 94 alin. (1) teza a doua din regulamentul ședințelor comune, ar fi trebuit să fixeze data prezentării motiunii de cenzură în ziua de 7 septembrie 2021, respectiv chiar în ziua comunicării efective. În schimb, în condițiile date, a respectat rațiunea legiuitorului constituant de a se prezenta motiunea de cenzură după ce Guvernul a fost în prealabil informat despre depunerea acesteia. Astfel, comunicarea, chiar realizată întârziat, nu a afectat desfășurarea activității Guvernului, președintele Camerei Deputaților reușind să asigure buna desfășurare a raporturilor Parlamentului cu Guvernul în spiritul normelor constituționale.

Desigur, nu este de admis ca o obligație constituțională să fie realizată cu întârziere, însă Curtea trebuie să aibă în vedere desfășurarea *în ansamblu* a procedurii și să analizeze dacă aceasta a fost aptă să afecteze raporturile constituționale dintre cele două autorități.

De aceea, apreciem că prin comunicarea întârziată efectuată, urmată de stabilirea unei date de prezentare a motiunii de cenzură apte să asigure, din punct de vedere temporal, participarea membrilor Guvernului la prezentarea motiunii de cenzură, Parlamentul și-a corectat conduita sa inițială și a reușit să asigure cadrul procedural necesar desfășurării activității de control parlamentar inițiate prin motiunea de cenzură depusă.

În jurisprudența sa, Curtea a constatat că regula în ceea ce privește angajarea competenței Curții Constituționale este

aceea ca, în măsura în care există mecanisme prin care autoritățile publice să se autoregleze prin acțiunea lor directă și nemijlocită, rolul Curții Constituționale devine unul subsidiar (Decizia nr. 417 din 3 iulie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 825 din 10 octombrie 2019, paragraful 107). Or, în cauza de față, se constată că *Parlamentul a reușit să se autoregleze și să asigure cadrul necesar desfășurării procedurii*.

Ceea ce a generat, însă, conflictul juridic de natură constituțională a fost nedezbaterrea motiunii de cenzură, a suspendării acestei proceduri, iar în această privință mecanismele autoreglatoare de natură procedurală nu au reușit să readucă activitatea Parlamentului în cadrul ordinii constituționale, conducând și la încălcarea jurisprudenței Curții Constituționale în materie (Decizia nr. 609/2020). Aceste aspecte justifică și susțin dispozitivul deciziei. Prin urmare, încălcarea de către Parlament a dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (3) privind statul de drept, art. 113 privind obligația dezbaterii motiunii de cenzură și art. 147 alin. (4) privind obligativitatea deciziilor Curții Constituționale indică existența unui conflict juridic de natură constituțională, iar remediul pentru a reveni în cadrul ordinii constituționale este acela al încetării manevrelor cu caracter de obstrucție promovate la nivel intra-parlamentar și dezbaterrea și supunerea la vot a motiunii de cenzură legal depuse.

Având în vedere cele expuse, apreciem că, în speță, conflictul juridic de natură constituțională a fost generat de nedezbaterrea motiunii de cenzură cu celeritate, și nu de necomunicarea Guvernului motiunii de cenzură în ziua depunerii sale/modul de fixare a termenului de prezentare a motiunii de cenzură, neregularități care au fost acoperite prin conduita ulterioară a Parlamentului.

Judecător,
prof. univ. dr. **Mona-Maria Pivniceru**

Judecător,
Daniel Marius Morar

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; 012329
C.I.F. RO427282, IBAN: RO55RNCB0082006711100001 BCR
și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 DTCPMB (alocat numai persoanelor juridice bugetare)
Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, www.monitoruloficial.ro

Adresa Biroului pentru relații cu publicul este:
Str. Parcului nr. 65, intrarea A, sectorul 1, București; 012329.
Tel. 021.401.00.73, fax 021.401.00.71 și 021.401.00.72,
e-mail: pierderiacte@ramo.ro, concursurifp@ramo.ro, convocariaga@ramo.ro

